

Stenografični zapisnik

jednajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 10. februvarija 1894.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton Detela in deželnega glavarja namestnik baron Oton Apfaltrern. — Zastopnika c. kr. vlade: Deželni predsednik baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar vitez Viljem Laschan. — Vsi članovi razun: ekszellenca knezoškof dr. Jakob Missia, grof Ervin Auersperg, Janez Mesar, dr. Jožef Vošnjak. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika X. deželno-zborske seje dne 8. februvarija 1894.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 67. Poročilo deželnega odbora o popravi in delni preložitvi občinske ceste, ki se pri Brezovici od deželne ceste iz Kočevja v Črnomelj odcepi ter drži na Nemško Loko in od tu naprej do tje, kjer se zopet združi z deželno cesto, potem o uvrstitvi te občinske ceste med deželne ceste, o opustitvi 2653·8 m dolge delne proge obstoječe deželne ceste med km 21 + 599·5 in km 24 + 253·3 kot deželna cesta in o uvrstitvi te delne proge med okrajne ceste, z dotičnim projektom in načrtom zakona.
4. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Janka Kersnika gledé oddaje živinske soli po znižani ceni (k prilogi 55.).
5. Ustno poročilo finančnega odseka o napravi kranjskega zavoda za gluhoneme in slepe otroke (k prilogi 56.).
6. Priloga 65. Poročilo finančnega odseka o predloženem načrtu zakona gledé oskrbljenosti občin Črnomelj, Semič, Kot, Petrova Vas in Telečji Vrh z vodo (k prilogi 53.).
7. Ustno poročilo upravnega odseka gledé dovolitve priklad za cestne namene (k prilogi 48.).
8. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o:
 - a) § 2.: Davki;
 - b) § 7. B: Deželni dobrodelni zavodi;
 - c) § 7. C: Deželni muzej;
 - d) § 8. A: Ljudske šole; B: Obrtni pouk; C: Deželna vinarska, sadjarska in poljedelska šola na Grmu.

Stenographischer Bericht

der eilften Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 10. Februar 1894.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela und Landeshauptmann-Stellvertreter Otto Freiherr v. Apfaltrern. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Victor Freiherr v. Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Ritter v. Laschan. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Erwin Graf Auersperg, Johann Mesar, Dr. Josef Vošnjak. — Schriftführer: Landessecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der X. Landtagsitzung vom 8. Februar 1894.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 67. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Correctur und theilweise Umlegung der nächst Bresowitz von der Gottschee-Tschernembler Landesstrasse abzweigenden, nach Unterdeutschau und von da bis zu der Wiedervereinigung mit der Landesstrasse führenden Gemeindefstrasse, Einreihung derselben in die Kategorie der Landesstrassen, Auflaffung der 2653·8 m langen Theilstrecke der bestehenden Landesstrasse zwischen km 21 + 599·5 und km 24 + 253·3 als solche und Einreihung derselben in die Kategorie der Bezirksstrassen, unter Beischluss des Correcturs-Projektes sammt Vorlage des einschlägigen Gesetzentwurfes.
4. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Janko Kersnik, betreffend den Bezug von Viehsalz zu ermäßigtem Preise (zur Beilage 55).
5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Errichtung einer krainischen Taubstumm- und Blinden-Anstalt (zur Beilage 56).
6. Beilage 65. Bericht des Finanzausschusses über den vorgelegten Gesetzentwurf, betreffend die Wasserversorgung der Gemeinden Tschernembl, Semitsch, Winkel, Petersdorf und Kälbersberg (zur Beilage 53).
7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Genehmigung von Umlagen für Strassenzwecke (zur Beilage 48).
8. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-ausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesausschusses, und zwar über:
 - a) § 2: Steuern;
 - b) § 7. B: Landeswohlthätigkeits-Anstalten;
 - c) § 7. C: Landesmuseum;
 - d) § 8. A: Volksschulen; B: Gewerblicher Unterricht; C: Landes-Wein-, Obst- und Ackerbauschule in Stauden.

9. Ustno poročilo upravnega odseka o dodatnih naredbah gledé nedeljskega posvečevanja (k prilogi 36.).
 10. Ustno poročilo upravnega odseka o napravi nove, 380 m dolge okrajne ceste pri Radoljci, z dotičnim zakonskim načrtom (k prilogi 62.).
 11. Ustno poročilo upravnega odseka gledé združitve vasi Gnadendorf in Hutterhäuser z mestom Kočevjem (k prilogi 63.).
 12. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Boštanji, da naj se pri sestavi novega lovskega zakona ozira na kmetijski stan.
 13. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstev Kropa, Kamnagorica in Ovšiša za ustanovitev zdravniškega mesta v Kropi.
 14. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Hoteču, okraja Litijskega, gledé nabrežnih zgradb ob reki Savi.
 15. Ustno poročilo upravnega odseka o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o:
§ 6. Občila.
-
- Seja se začne ob 11. uri dopoldne.

9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses in Angelegenheit der Nachtragsverordnungen, betreffend die Sonntagsheiligung (zur Beilage 36).
 10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Herstellung einer neuen, 380 m langen Bezirksstraße bei Radmannsdorf sammt dem bezüglichlichen Gesetzentwurfe (zur Beilage 62).
 11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Einverleibung der Ortschaften Gnadendorf und Hutterhäuser zur Stadt Gottschee (zur Beilage 63).
 12. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes Savenstein um Berücksichtigung des bauerlichen Standes anlässlich der Feststellung des neuen Jagdgesetzes.
 13. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeindeämter Kropf, Steinbüchel und Duschitz um Creirung einer Arztstelle in Kropf.
 14. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes Höttsch im Bezirke Littai, inbetreff der Uferschutzbauten am Savestlusse.
 15. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses, und zwar über:
§ 6. Communicationsmittel.
-
- Beginn der Sitzung um 11 Uhr Vormittag.

Deželni glavar:

Konstatujem sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo. Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika X. deželnozbornske seje dné 8. februvarija 1894.

1. Lesung des Protokoll's der X. Landtags-sitzung vom 8. Februar 1894.

Tajnik Pfeifer:

(Bere zapisnik X. seje v nemškem jeziku. — Liest das Protokoll der X. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Naznanjam, da je gospod poslanec dr. Vošnjak opravičil današnjo svojo odsotnost.

3. Priloga 67. Poročilo deželnega odbora o popravi in delni preložitvi občinske ceste, ki se pri Brezovici od deželne ceste iz Kočevja v Črnomelj odcepi ter drži na Nemško Loko in od tu naprej do tje, kjer se zopet združi z deželno cesto, potem o uvrstitvi te občinske ceste med deželne ceste, o opustitvi 2653·8 m dolge delne proge obstoječe deželne ceste med km 21 — 599·5 in km 24 — 253·3 kot deželna cesta in o uvrstitvi te delne proge med okrajne ceste, z dotičnim projektom in načrtom zakona.

3. Beilage 67. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Correctur und theilweise Umlegung der nächst Bresowitz von der Gottschee-Tschernemberger Landesstraße abzweigenden, nach Unterdeutschland und von da bis zu der Wiedervereinigung mit der Landesstraße führenden Gemeinde-

straße, Einreihung derselben in die Kategorie der Landesstraßen, Auflassung der 2653·8 m langen Theilstrecke der bestehenden Landesstraße zwischen km 21 — 599·5 und km 24 — 253·3 als solche und Einreihung derselben in die Kategorie der Bezirksstraßen, unter Beischluss des Correcturs-Projektes sammt Vorlage des einschlägigen Gesetzentwurfes.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Hribar stavlja dva samostalna predloga in sicer se glasi prvi (bere: — liest):

„Samostalni predlog

deželnega poslanca Ivana Hribarja in tovarišev.

Visoki deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča, obrniti se do c. kr. trgovinskega ministerstva z obrazloženo zahtevo, da se pri c. kr. poštnem in brzojavnem nadravnateljstvu v Trstu zagotovi slovenskemu jeziku ona veljava, katera mu gre z ozirom na ogromno večino prebivalstva vojvodine Kranjske; zlasti, da se napisi nad uradi c. kr. poštnega in brzojavnega nadravnateljstva napravijo tudi v slovenskem jeziku.

V Ljubljani, dné 10. februvarija 1894.

Ivan Hribar, dr. Ivan Tavčar, dr. Papež, V. Ogorelec, Lenarčič, Žitnik, Dragoš, Lavrenčič, V. Pfeifer, Feliks Stegnar, Klein, Luka Svetec, Pakiž, Povše.“

Drugi samostalni predlog se glasi (bere: — liest):

„Samostalni predlog

deželnega poslanca Ivana Hribarja in tovarišev.

Visoki deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča:

1.) da pri c. kr. deželnem šolskem svetu neutegoma in z vso energijo stori potrebne korake, da se bode s šolskim letom 1895/96 na c. kr. državnih gimnazijah v Ljubljani in v Novem mestu začelo v petem razredu poučevati verouk, latinščino, matematiko in naravoslovje v slovenskem jeziku;

2.) da za izdavanje šolskih knjig dovoljeni in doslej neporabljeni kredit porabi za pisateljske nagrade in založbo slovenskih učnih knjig za peti in šesti gimnazijski razred.

V Ljubljani, dné 10. februvarija 1894.

Ivan Hribar, Klein, dr. Papež, Svetec, Klun, V. Ogorelec, dr. Iv. Tavčar, Lavrenčič, Pakiž, Povše, Murnik, F. Stegnar, Žitnik, Lenarčič, Dragoš, V. Pfeifer.“

Utemeljevanje teh samostalnih predlogov bodem stavil na dnevni red ene prihodnjih sej.

Prosim gospoda tajnika, da prevzame samostalne predloge.

Gospod poslanec Hribar se je oglašil k besedi.

Poslanec Hribar:

Predno se preide na 4. točko dnevnega reda, stavljam predlog, da bi se reasumovala priloga 33. to je: „Poročilo deželnega odbora gledé pokritja stavbinskih stroškov za novo bolnico v Ljubljani“, in da bi se v ta namen odkazala priloga, ki je bila že rešena v 5. seji visokega deželnega zbora dne 19. januvarija tega leta, zopet finančnemu odseku, da o njej poroča v jedni prihodnjih sej.

Deželni glavar:

Ali stavlja gospod poslanec ta nasvet kot nujni predlog?

Poslanec Hribar:

Da, in če mi prečastiti gospod deželni glavar dovoli, usojal bi se, na kratko utemeljevati nujnost.

Deželni glavar:

Prosim gospode poslance, ki podpirajo nujnost tega predloga, da izvolijo ustati.

Poslanec Šuklje:

Prosim gospod deželni glavar! Pri reasumpcijah se drugače postopa. Ako se sklene reasumpcija, mora se skleniti s tisto večino glasov, s katero je obveljal predlog, in torej prosim in pozivljam gospoda deželnega glavarja, naj konstatira razmerje glasov in dokaže, da je danes vsaj ravno toliko glasov za reasumiranje, kakor je bilo zadnjič glasov za predlog finančnega odseka.

Deželni glavar:

Takrat, ko se je glasovalo o dotičnem predlogu, se ni konstatiralo, s kolikimi glasovi je obveljal, to pa vem, da je bil sprejet z večino. Glasovalo se ni po imenih in glasov šteti ni nihče zahteval. Sicer pa zmatram predlog gospoda poslanca Hribarja nujnim in prosim, da se glasuje o nujnosti.

Poslanec Hribar:

Prosim besede! V formalnem oziru nisem zahteval čisto nič neopravičenega. Ko se je glasovalo o prvotnem predlogu, ni se konstatovalo, s kolikimi glasovi je bil sprejet. Opravilni red za tak slučaj ne predpisuje ničesar in torej mora zadostovati absolutna večina, da se stvar reasumuje in zopet pride v obravnavo.

Deželni glavar:

Prosim gospode poslance, podati se na sedeže, da bode mogoče glasovati.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Es ist der Antrag auf dringliche Behandlung des Gegenstandes und zweitens auf Reassumirung der Verhandlung über Beilage 33 gestellt worden. Das sind zwei verschiedene Anträge, bezüglich welcher ich meine Meinung dahin aussprechen möchte, daß mir einerseits die Dringlichkeit nicht gerechtfertigt erscheint, weil es gleichgiltig ist, ob die Frage heute oder bei der Verhandlung über den Landesfond entschieden wird, andererseits aber daß ich die Frage der Reassumirung nicht anders aufzufassen in der Lage bin, als sie von Seite eines der Herrn Vorredner aufgefaßt wurde. Reassumirungen können nur mittels der gleichen Stimmenanzahl, wie bei der ersten Beschlussfassung, beschlossen werden; das ist eine allgemein gültige Regel, denn wenn das nicht der Fall wäre, so könnte dann geradezu jede Beschlussfassung unmöglich gemacht werden. Wenn in unserer Geschäftsordnung eine solche Bestimmung nicht enthalten ist, so gilt neben der natürlichen Interpretation wohl auch der Grundsatz der Analogie anderer Geschäftsordnungen, welche diese Bestimmung enthalten. In den Bestimmungen anderer parlamentarischen Körperschaften wird bezüglich der Reassumirung mit der scrupulösesten Genauigkeit an diesem Punkte festgehalten, und es wäre außerordentlich bedenklich und bedauerlich, wenn hier daran nicht festgehalten werden würde. Eine Reassumirung der Verhandlung ist nach meiner Auffassung nur in jenen Fällen möglich, wo früher das Stimmenverhältniß constatirt worden ist. Wenn es nicht constatirt worden ist, so muß die Reassumirung stimmeneinhellig beschlossen werden, anders ist sie nicht zulässig. Weil es nun nicht nothwendig erscheint, die Sache auf diesem Wege zu behandeln und weil ferner der gleiche Effect bei der Verhandlung über den Landesfond durch directe Antragstellung erreicht werden kann, muß ich mich gegen die Dringlichkeit aussprechen; andererseits aber glaube ich, daß der Herr Landeshauptmann im Geiste der Geschäftsordnung nicht in der Lage sein wird, eine Verhandlung über die Reassumirung zuzulassen, wenn eine Einwendung dagegen erhoben wird. Ich schließe mich dem Antrage des Herrn Abgeordneten Suklje an, welcher diesbezüglich einen Appell an den Herrn Landeshauptmann gerichtet hat, verwahre mich im Namen unserer Partei ausdrücklich gegen ein jedes Präjudiz, das aus einem entgegengesetzten Vorgange abgeleitet werden könnte, und glaube, damit dem Zwecke, dem der Antrag auf Reassumirung dienen soll, in gar keiner Weise Abtrag zu thun, im Gegentheile denselben damit nur zu fördern.

Deželni glavar:

Obžalujem, da se ne morem strinjati z nazori gospodov poslancev Šuklje in ekscelencije gospoda barona Schwegeln. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Dobro! dobro!“) Naš opravilni red glede reasumpcije nima nikakoršne določbe. Glede predloga gospoda poslanca Hribarja velja torej edino le § 21. opravilnega reda, kateri pravi:

„Ako je samostojni predlog, ktereга podpira pet udov, nujen, mora se nasvetovalcu precej dopustiti, da dokaže to nujnost, in razgovor zastran tega ima se omejiti na to, ali je stvar nujna, ali ne.

Ako večina deželnega zbora nujnost pripozna, sme nasvetovalec nato precej svoj predlog utrditi v glavni reči.“

Potemtakem imam le vprašati, ali je predlog gledé nujnosti zadostno podprt; in torej prosim gospode poslance, ki pripoznavajo nujnost predloga, da ustanejo.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Nujnost je pripoznana in sedaj prosim gospoda poslanca Hribarja, da utemeljuje nujnost.

Poslanec Hribar:

Nujnost predloga je utemeljena s tem, da ima visoka zbornica davno v rokah poročilo o proračunu deželnega zaklada za leto 1894. To poročilo pride gotovo na dnevni red jedne prihodnjih sej visokega deželnega zbora in zato je potrebno, da se o stvari poprej v finančnem odseku vrši dogovor, da se potem more še jedenkrat poročati o prilogi 33. Nujnost mojega predloga je s tem sama po sebi priznana. Kar se tiče formalnih ugovorov, usojam si opozarjati, da niti gospod poslanec Šuklje, niti eksclenca baron Schwegel, ko se je v poslednji seji sklenila reasumpcija gledé deželnega muzeja, nista zahtevala pri reasumpciji tiste večine glasov, s katero je obveljal prvotni predlog. Sicer pa mislim, da so uzroki in razlogi, ki sta jih navajala gospoda predgovornika, čisto odveč in da nimajo nikake podlage v opravičnem redu.

Nujnost utemeljujem, kakor rečeno, s tem, da bode v kratkem pri proračunu deželnega zaklada stvar morala priti v rešitev; v formalnem oziru pa nasvetujem, da se moj predlog odkaže finančnemu odseku.

Deželni glavar:

Ker je o nujnosti po opravičnem redu dopuščen razgovor, odvarjam debato.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker se nihče ne oglasi, torej treba glasovati o nujnosti in prosim gospode poslance, ki se strinjajo s tem, da je predlog nujen, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Nujnost je sprejeta.

Prosim gospoda poslanca, da stavi svoj predlog.

Poslanec Hribar:

Predlog moj se glasi, kakor sem že poprej omenil, da se priloga 33. „poročilo deželnega odbora gledé pokritja stavbinskih stroškov za novo bolnico v Ljubljani“, odkaže finančnemu odseku.

Deželni glavar:

Kedaj želi gospod poslanec, da pride stvar na dnevni red?

Poslanec Hribar:

V prihodnji seji ali v jedni prihodnjih sej.

Deželni glavar:

Gospodje, ki se strinjajo s predlogom gospoda poslanca Hribarja, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Preidemo k daljni točki dnevnega reda in prosim gospoda poslanca Kersnika, da utemeljuje svoj predlog.

4. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Janka Kersnika gledé oddaje živinske soli po znižani ceni (k prilogi 55.).

4. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Janko Kersnik, betreffend den Bezug von Viehsalz zu ermäßigtem Preise (zur Beilage 55).

Poslanec Kersnik:

Visoka zbornica! Jaz bodem prav kratek v svojih izpeljavah, ne samo zato, ker sem s svojim predlogom v pozni uri vstopil v zborovanje, in ker mi tudi nedostaje fizičnih moči, ampak največ zato, ker mi manjka potrebnega materijala. Kakor znano, izdal se je zakon z dne 30. marca leta 1893., s katerim se 500.000 g živinske soli ponuja kmetovalcem kronovin zastopanih v državnem zboru po znižani ceni. Izdala se je potem naredba z dne 20. decembra leta 1893. in ta naredba je, ki danes veliko večino prebivalcev, ki so z veseljem pozdravili zakon, jako boli. Mi namreč sedaj ne vemo pravih posledic te naredbe, vemo pa to, da je takoj s početka izvršitev te naredbe imela tako slab uspeh, da se je bati, da bode usahnilo vse dobro, kar se je poprej pričakovalo od zakona samega. Faktum je, da je mnogo, mnogo občin kar naravnost odklonilo naročanje soli, ne ker se je ustrašilo cene 5 gld., ampak ker je naročanje živinske soli tako težavno in komplicirano, da ga malim županom v hribovskih občinah naravnost ni mogoče zmagovati. Tukaj imam izkaza dveh občin, ki štejeta okroglo samo po 300 duš, katera jasno kažeta, koliko težav imajo že take male občine, kjer župan ve sicer za vsak rep živine; pa koliko pisarenja je treba za tistih ubogih par centov soli, ki pridejo v občino! To je prva težkota, delo županovo je pretežavno in prekomplicirano in posledica temu je, da je veliko občin odklonilo naročanje živinske soli; kajti onih županov, ki so se stvari lotili, čakajo le britke skušnje. Naročili so soli, kolikor je je odmerjene, ne gledé na posamezna naročila posestnikov, tolažec se, da jo bodo v kolikor jim ostane, lahko oddali tudi drugim, ki je še niso naročili. To pa ne gre, ker v smislu zakona in naredbe nihče ne sme niti jedne trohice več dobiti nego 2 kg na jednoto.

Bati se je drugič tudi konfliktov med finančnimi stražarji in med kmeti in župani. Kazni, za katere je v zakonu tudi skrbjeno, bile bi posledica. Kako bode razmerje med financarji in župani, ne

vem; ali že sedaj ni preprijazno, še hujše bode pa gotovo, če bo finančni stražnik, kolikorkrat bode hotel, prišel kontrolirat, koliko soli ima še ta ali oni župan, in koliko kilogramov jo je oddal. Vsakdo si bode raje kupil po 10 ali 11 gld. dobre soli, s katero ne bo imel nikakih sitnosti, mesto da bi s takimi neprilicnostmi dobil sol za 5 gld. brez onih stroškov, ki narasto še za privažanje. Res ima zakon pred očmi neko dobroto, ali ta dobrota postane vsled naredbe iluzorična. Faktum je, da ljudje ne naročajo soli, ker slutijo posledice te naredbe. Deželni odbor bode dovelj prilike imel, dobiti poročila od občin, iz katerih bode razvidno, kako se je letos pri izvrševanju tega zakona godilo, in ta poročila bode lahko uporabil ter stopil v dogovor z visoko vlado. Izrekam le prepričanje in nado, da bode država, ki je sicer občutljiva, kjer gre za kak monopol, z ozirom na veliki kmetijski interes, kateri je tu na tehničnici, gotovo nekoliko odjenjala. Vse drugo, kar je sploh sedaj mogoče izreči, prepuščam gospodu poročevalcu, ki bode pozneje imel govoriti o tej stvari, ako izvoli visoka zbornica moj predlog odkazati kakemu odseku v parlamentarno razpravo. V formalnem oziru pa predlagam, da se nasvet izroči upravnemu odseku. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki se strinjajo z formalnim nasvetom gospoda poslanca Kersnika, da se njegov samostalni predlog izroči upravnemu odseku, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Preidemo k daljni točki, to je:

5. **Ustno poročilo finančnega odseka o napravi kranjskega zavoda za gluhoneme in slepe otroke** (k prilogi 56.).

5. **Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Errichtung einer krainischen Taubstumm- und Blinden-Anstalt** (zur Beilage 56.).

Poročevalec Klun:

Visoki zbor! V imenu finančnega odseka imam poročati o napravi kranjskega zavoda za gluhoneme in slepe otroke. V prilogi 56. najdete sklepe, katere je storil visoki deželni zbor v preteklem zasedanju. Iz tega poročila razvidite, da je deželni odbor le deloma izvršil nalogo, ki mu je bila takrat izročena, da je sicer vse poskušal, ali ne vsega izvršil. Ena sama reč je, ki jo je izvršil, namreč da je dal izdelati načrte za gradbo novega zavoda; ali finančni odsek je pri pretresanju teh načrtov videl, da niso v soglasji z načeli, katera je v preteklem zasedanju izražal visoki deželni zbor. Deželni odbor je bil sicer stavbnemu uradu dal naročilo, da naj izdelata načrt za nov zavod, ki se ima graditi vseskozi solidno,

trpežno, primerno zdravstvenim in pedagogičnim ozirom, ampak vendar enostavno, brez potrate in nepotrebnih lišpov in stroškov. Kdor si pa ogleda dotični načrt, katerega imate v zbornici na razpolaganje, mora sprevideti, da se stavbni urad ni popolnoma držal naročila deželnega odbora, ampak da je zlasti glede stroškov izdatno prekoračil znesek, katerega smo lani imeli v mislih, ko smo bili deželnemu odboru dali dotični nalog. Takrat smo ponudljali, da troški za novo zgradbo ne smejo višji biti, nego 120.000 gld., ker je bil stavbni prostor itak že pripravljen, in da bi vsi troški za izdelani zavod morebiti znašali 150.000 gld. Ali po proračunu, katerega je stavbni urad izročil deželnemu odboru, znašali bi troški za stavbo 186.000 gld. in to brez notranje oprave. Ako se pa temu znesku prištevajo še troški za notranjo opravo, presehalo bode to gotovo 200.000 gld., kar bi pa zelo zmanjšalo zaklad, katerega imamo v ta namen na razpolaganje. Namen finančnega odseka, s katerim se bode gotovo strinjal tudi visoki zbor, je pa ta, da se vsaj večina doneskov ali dohodkov tega zaklada prihrani za vzdrževanje in za troške, ki jih bo vsako leto pripravljala režijska. Vsega tega zaklada bode koncem tekočega leta prišlo okoli $1\frac{1}{2}$ milijona gld. Ako izdamo za zgradbo skoraj 250.000 gld., potem ostane za režijo tudi komaj še toliko in obrestovanje po 4% bi znašalo na leto le okoli 10.000 gld. Toda že lani je bilo proračunjeno, in strokovnjaki v dotični enketi so poudarjali, da stane režija za vsakega otroka po 150 gld. na leto, torej za 100 otrok 15.000 gld. brez šolskega osebja, za katero smo priporočali, da naj deželni zastop dotične troške prevzame na normalno-šolski zaklad. Ako troške za učiteljsko osebje okroglo računamo na 6000 gld., bi imeli za zavod na leto okoli 20.000 gld. stroškov; če se pa vpošteva, da bi dobivali od dotičnega zaklada samo po 10.000 gld., morala bi dežela vsako leto dodajati 8—10.000 ali celo 12.000 gld. To bi bilo preveliko breme, katero bi hudo prijemalo deželni zaklad. Zato je sodil finančni odsek, da je načrt sam po sebi in po svoji osnovi sicer primeren in se priporoča zlasti tudi zato, ker se ozira na zdravstveno stran, ker se morejo sobe lahko prezračevati itd., da je pa na drugi strani vendar preobilan v svojih dimenzijah in da bi ga bilo treba nekoliko skrajšati glede prostorov, zlasti pa glede visokosti, ki je odveč prevelika, in posebno še glede stroškov.

Omenjati moram pa še neke druge reči, ki je v zvezi z zavodom, ki ga hočemo graditi. Med naročili, katera je deželni odbor dobil v lanskem zasedanju, je bilo tudi to, da stopi v dogovor z ubogimi šolskimi sestrami v Šmihelu pri Novem mestu, ali in po kateri ceni bi hotele sprejeti gluhoneme deklice v svoj zavod. Deželni odbor si je ogledal dotični zavod in kakor vidite iz priloge 56., je bil splošni utis tako ugoden, da je deželni odbor pričel dogovarjati se s šolskimi sestrami. V prvem dopisu odgovorile so šolske sestre, da rade prevzamejo deklice v svoje varstvo in oskrb proti odškodnini letnih 200 gld. za vsako deklico. Nekoliko pozneje pa so to ponudbo zopet skrajšale in deželnemu odboru naznanile, da sprejmejo vsako deklico za 150 gld. na

leto. Deželni odbor je pri dotičnih obravnavah s šolskimi sestrami med drugim tudi priporočal, da bodo morale skrbeti za primerno poslopje za gluhoneme deklice, ker sedanje nikakor ne more zado-
stovati za 35—40 gojenk, kolikor bi jih po sodbi deželnega odbora utegnilo vseh skupaj biti. Šolske sestre so odgovorile, da so pripravljene, razširiti svoje poslopje, pa le ako bi se pokazala potreba, ker po lastni skušnji sodijo, da število gluhonemih deklic ne bo tako veliko, kakor misli deželni odbor, ampak veliko manjši. One so bile namreč leta 1892., ko so zopet odprle svoj zavod, dale oklicati po vsi kranjski deželi, da naj bi ljudje svoje gluhoneme hčerke tja pošiljali; ali oglasilo se je samo 17 deklic, od katerih so jih pa mogle v zavod sprejeti samo 10. Ker se jih je takrat tako malo oglasilo, sklepajo, da jih za pouk zmožnih tudi sedaj ne bo 35—40. Obravnave s šolskimi sestrami torej še niso končane in deželni odbor še ni govoril končne besede, ker je dotična ponudba prišla šele pred nekolikimi dnevi v Ljubljano.

Ali deželnemu odboru je treba tudi še na neko drugo stran nekoliko obravnavati glede gluhonemih deklic v Šmihelu. Mi moramo namreč od vlade imeti zagotovilo, da se bo od ustanov, ki so za gluhoneme otroke odločene, primeren znesek dovolil za deklice, ki se bodo oskrbovale v Šmihelu. Ako bi se to ne dovolilo, morala bi dežela iz svojega zaklada skrbeti za nje, kar bi bilo jako občutno za deželni zaklad zlasti sedaj, ko moramo gledati, da odvrnemo vse nepotrebne stroške od njega. Zato je sodil finančni odsek, da naj bi se deželnemu odboru naročilo, da prične razpravo s slavno vlado tudi v tem oziru ter od nje izve, kolikih doneskov bi se bilo nadejati iz ustanovnih zakladov za gluhoneme deklice v Šmihelu.

Predlog, katerega stavlja finančni odsek glede na vse to, se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1.) Načrt zavoda za gluhoneme in slepe otroke na Kranjskem pripozna se za pripravno podlago novi stavbi, vendar se deželnemu odboru vrača z naročilom, naj ga da po večakih pregledati ter po mogočnosti predelati tako, da se znižajo stavbeni stroški, da bode pa vendar poslopje popolnoma ugajalo svojemu namenu.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da naj se z vlado dogovori o kolikor mogoče zdatnem znesku, katerega bi iz ustanovnih zakladov za gluhoneme dovolila za odgojo gluhonemih deklic v zavodu šolskih sester v Šmihelu pri Novem mestu. Ob enem naj nadaljuje obravnave z omenjenimi šolskimi sestrami ter se zlasti prepriča, ali bodo stroški za gluhoneme deklice v Šmihelu manjši kakor v lastnem zavodu.

3.) V prihodnjem zasedanju podaj naj deželni odbor novo poročilo deželnemu zboru.“

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo.

Želi kdo besede?

Gospod poslunec Luckmann ima besedo.

Abgeordneter Luckmann:

Meine Herren! Die Pläne, die ich eingesehen habe, haben mir so gut gefallen, daß ich außerordentlich bedauere, daß das Vermögen des Stiftungsfondes nicht genügt, um diese Pläne zur Ausführung zu bringen. Ich zweifle aber sehr, daß es dem Landesauschusse, respective dem Ingenieur gelingen wird, diesen Pläne mit Rücksicht auf die Bedürfnisse, die sich herausstellen werden, derartig zu reduciren, daß die Kosten in ein Verhältnis kommen werden zu jenem Betrage, welchen die Stiftungen leisten können, ohne daß hiebei das Land zu größeren Auslagen gezwungen wird. Wenn man schon einen Plan, den man für gut und vollständig entsprechend findet, nicht ausführen kann, und sich in-
folge dessen mit einem minder entsprechenden begnügen muß, so ist gewiß in Erwägung zu ziehen, daß wir in Krain viele ältere Gebäude, größere Schlösser besitzen, die zu einem billigeren Preise zu haben sind, als ein Neubau kostet. Es wäre allerdings bedenklich, wenn man auf ein von der Stadt gar zu weit entferntes Object Rücksicht nehmen würde. Aber nach Rundmachungen, die ich in der „Laibacher Zeitung“ gelesen habe, wäre es möglich, daß ein Object in unmittelbarer Nähe der Stadt, das außerordentlich günstig gelegen ist und mit dem auch größere Grundstücke verbunden sind, zum Verkauf kommt. Den Baugrund, den wir gegenwärtig dafür haben, können wir wann immer verkaufen, ohne daß wir dabei etwas verlieren. Wenn sich nun die Gelegenheit darbieten sollte, ein anderes passendes Object für diesen Zweck zu erwerben, so glaube ich, daß dies der Erwägung wert wäre. Ich zweifle daran, daß der Landesauschuss und respective der Ingenieur in der Lage sein wird, die Kosten so herabzumindern, daß dabei noch immer den Intentionen des hohen Landtages Rechnung getragen wird, und deshalb möchte ich, ohne einen Antrag zu stellen, es der Erwägung des Landesauschusses anheimgeben, wenn sich die Gelegenheit darbieten sollte, ein passendes Gebäude mit entsprechendem Grunde billiger zu erwerben, als ein Neubau kosten würde, auch diesen Fall in Erwägung zu ziehen und eventuell diesfalls dem hohen Landtage zu berichten. (Pohvala na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Die Anträge des Finanzauschusses und die Anregungen des unmittelbaren Herrn Vorredners beruhen auf der gewiß sehr schätzenswerten Erwägung, daß man mit möglichst geringen Mitteln auszukommen trachten soll, und insoferne kann ich ihm als Referent und Mitglied des Landesauschusses nicht entgegenreten. Immerhin aber sehe ich mich veranlaßt, um nicht unbegründete Illusionen aufkommen zu lassen, einige Bemerkungen vorzubringen. Der Herr Referent hat darauf hingewiesen, daß die Kostenberechnung sich früher auf 120.000 fl. gestellt habe, daß wir aber jetzt nach dem Pläne, wie er vorliegt mit der Summe von 180.000 fl. und darüber zu rechnen hätten. Nun, meine Herren,

lehtere Summe könnte allenfalls etwas herabgemindert werden. Ich möchte aber constatiren, daß der Herr Referent sich einer Täuschung hingibt, wenn er glaubt, daß man mit 120.000 fl. für 100 Kinder das Auslangen finden wird und daß bedeutende Ersparungen zu erzielen sein werden, immer jedoch unter der Voraussetzung, daß wir das Institut so bauen, wie es bei einem neuen Institute mit Rücksicht auf die pädagogischen und sanitären Anforderungen unvermeidlich ist. Ebenso möchte ich nur mit Skepsis den Anregungen des unmittelbaren Herrn Vorredners gegenüberstehen. Es ist möglich, daß ein diesem Zwecke halbwegs entsprechendes Schloß gefunden wird, aber die Auswahl wird klein sein, weil die Anstalt, wie dies in der Beilage Nr. 62 vom Jahre 1892 auseinandergesetzt ist, in der unmittelbaren Nähe der Stadt gelegen sein soll. Die Auswahl wird also schon mit Rücksicht auf diesen Umstand sehr klein sein. Es ist weiters auf ein bestimmtes Gebäude hingewiesen worden. Wenn dieses zu bekommen wäre, so wäre es vielleicht thunlich, die Anstalt darin zu unterbringen. Ich möchte aber hiebei darauf aufmerksam machen, daß Adaptirungsbauten im weiten Umfange nothwendig wären, die mit bedeutenden Kosten verbunden sein würden. Man weiß ja, wie es zugeht, wenn man ein älteres Gebäude umbaut, namentlich aber, wenn der Umbau in der Weise bewerkstelligt werden soll, daß er für bestimmte Zwecke practisch wird. Immerhin sind in dieser Richtung Versuche zu machen und müssen sogar vom Standpunkte der finanziellen Interessen des Landes gemacht werden, aber ich möchte nochmals vor dem Glauben warnen, daß wir uns der Summe von 120.000 fl. nähern werden, wenn wir die Pläne umarbeiten. Auf 120.000 fl. wird es kaum möglich sein die Kosten herabzumindern und ebenso müssen wir bei einem allfälligen Adaptirungsbaue auf große Auslagen gefaßt sein, wozu aber noch das Risiko hinzutritt, daß wir zum Schlusse eine unvollkommene Anstalt haben.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede v splošni razpravi?
(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Ker ne, ima končno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Klun:

Moram nekoliko odgovarjati gospodu poslancu Luckmannu. Načrti se dopadejo vsakemu, kdor jih vidi in poslopje bi bilo gotovo krasen kinč za Ljubljano ter vredno, da bi stalo sredi mesta, ne pa zunaj pri Bežigradu. Ali meni se dozdeva, da bi se poslopje, ne da bi trpela krasota, vendar dalo nekoliko skrajšati, s čemur bi se dokaj prihranilo. V finančnem odseku je gospod deželni inženir Hrasky sam napravil nekaj račun, ki meri na to, da naj se zniža poslopje pri vsakem oddelku za $\frac{1}{2}$ m, ter proračunil, da bi se pri tem znižanju, ki bi se dalo izvršiti brez vsakere škode za poslopje, prihranilo 10.000 gld. Nek drug stavbeni mojster pa, s katerim sem govoril o tem poslopiju, da sem izvedel tudi njegovo mnenje o tem, ali bi se dali troški znižati, mi je rekel, da bi se v slučaju, ako ostane poslopje tako veliko, kakor je narisano v načrtu,

samo s tem, da se cela stavba zniža za 3 m, torej za okroglih 70 cm pri vsakem oddelku, prihranilo 20 — 25.000 gld., ali celo 28.000 gld. Sedaj pa je še pomisliti, da je poslopje jako velikansko osnovano in da bi se dalo morebiti tudi pri nekaterih sobah kaj prihraniti. Ker je mogoče, da se bodo večaki, katerim se ima načrt izročiti v pretres, izrekli v tem smislu, da za slepe otroke ni treba toliko in tako velikih prostorov, kakor so narisani v načrtu, in morebiti tudi za gluhoneme otroke ne bode treba tako velikih soban. Na ta način se bode dalo poslopje nekoliko stisniti, ne da bi se škodovalo s tem zavodu samemu, prihranilo pa se bode morebiti kakik 30 — 40.000 tisoč gld., in če to odštejemo, vidimo, da se bomo sukali okolu 120.000 gld., kakor smo lani sodili, da jih bomo potrebovali za novo stavbo. Tudi dotični stavbeni mojster, s katerim sem govoril, izrekel je mnenje, da se bode dalo za 100 otrok izhajati z 120.000 gld. ker se pri tem ni treba več ozirati ne na prostor in tudi ne na notranjo opravilo.

Kar se tiče nakupa kakega že obstoječega posestva, bi jaz za svojo osebo temu oporekal. Pogled na načrt, ki ga imamo, nam kaže, da bi bilo silno težavno, dobiti primerno in dovolj veliko poslopje za tak zavod. Morebiti bi zadoščal velikanski samostan v Zatičini, ali zdi se mi, da tako daleč zunaj mesta ne smemo iskati prostora, ker so se večaki izrekli, da je v strokovnem in pedagogičnem oziru važno, da je tak zavod sicer ne prav v mestu, pa vendar blizo glavnega mesta. Velike vrednosti je namreč zlasti za gluhoneme otroke, ako imajo učitelji priliko, peljati jih v Ljubljano ter jim kazati raznovrstne reči, katerih na deželi ni, da jih spoznavajo. Tukaj blizo Ljubljane pa mislim, da ni nikjer tako velikega poslopja; če bi se moralo pa šele predelovati, dozidovati itd., bi bili troški še večji, kakor če se zgradi novo poslopje. Če ga je volja, deželni odbor sicer tudi to reč lahko pretresa, ali potrebno se mi ne zdi.

Deželni glavar:

Prestopimo v nadrobno razpravo. Prosim gospoda poročevalca, da prečita prvi predlog.

Poročevalec Klun:

(Bere 1., 2. in 3. predlog, kateri obveljajo brez debate. — Viesť den 1., 2. und 3. Antrag, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Prosim gospode, kateri pritrdijo ravnokar v drugem branji sprejetim predlogom finančnega odseka tudi v tretjem branji, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlogi so tudi v tretjem branji sprejeti in prestopimo k daljni točki, to je:

6. Priloga 65. **Poročilo finančnega odseka o predloženem načrtu zakona gledé oskrbljenja občin Črnomelj, Semič, Kot, Petrova vas in Telečji vrh z vodo** (k prilogi 53.).

6. Beilage 65. **Bericht des Finanzausschusses über den vorgelegten Gesekentwurf, betreffend die Wasserversorgung der Gemeinden Tschjernembl, Semitsch, Winkel, Petersdorf und Kälbersberg** (zur Beilage 53.).

Poročevalec Hribar:

Visoka zbornica! Tiskano poročilo finančnega odseka je že nekoliko dni v rokah častitih gospodov poslancev in ker je v njem vse povedano, kar se mi je kot poročevalcu potrebno zdelo, da se pove, dovoljeno mi bodi, da poročilu ničesar več ne dostavim.

Pri zakonu samemu vrinile so se neke tiskovne pomote, katere, bodem prosil, da se popravijo in sicer:

V § 2., v nemškem tekstu, je v 6. vrsti za besedo „diejer“ napraviti vejica; in istotako tudi v § 3, v slovenskem tekstu, v 3. vrsti za besedo „dezele“.

V § 4., v slovenskem tekstu, premeniti je v 2. vrsti besede „na troške“ v „ob troških“; in v 3. vrsti imajo se za besedo „vzdrževati“ vrniti besedi „in oskrbovati“. V nemškem tekstu je v 5. vrsti beseda „über“ zbrisati.

Predlogi finančnega odseka se glasé:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1. Priloženi načrt zakona se odobruje.

2. Deželnemu odboru se naroča, temu načrtu pridobiti Najvišje potrjenje“.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„1. Der beiliegende Gesekentwurf wird genehmigt.

2. Der Landesausschuss wird beauftragt, die Allerhöchste Genehmigung dieses Gesekentwurfes zu erwirken“.

Prosim, da se takoj prestopi v nadrobno razpravo.

Deželni glavar:

Otvarjam splošno razpravo.

Zeli kdo besede?

Gospod poslanec Šuklje ima besedo.

Poslanec Šuklje:

Gospoda moja! Eno opazko bi vendar napravil k poročilu finančnega odseka. Iz suhoparnih besed priloge 65. se prav za prav ne spoznava, gospoda, da smo mi s to točko dnevnega reda in s tem deželnim zakonom, ki ga danes obravnavamo, pričeli jako važno akcijo, znamenito za deželni budget in pred vsem trajno važno in znamenito za deželo Kranjsko in gospodarski njen razvoj. Vsaj ni prvič,

da imamo opraviti z vodovodi. Spominjam Vas, kako globoko smo v žep segli lani, ali zmirom se je to zgodilo le v tej formi, da je dežela privolila kako podporo, deželnega zakona pa ni bilo, niti prave konkurence, in pred vsem nismo pritegniti mogli države. Današnji položaj je torej bistveno predrugačen in tukaj gre pred vsem razmotrivati, in nato bi se bil moral tudi ozirati gospod poročevalec, kako je prišlo do te predrugačene situacije. Letno poročilo v marg. števil. 36, § 3. nam pove, odkod izvira ta prikazen, to predrugačenje. Jaz bi si usojal, prečitati to marg. številko ravno zato, ker je tolike važnosti. Glasi se: „V 14. deželnozborski seji z dne 13. maja 1893 l. je bil predlog gospoda poslanca Šukljeta in drugov o preskrbovanji kraških pokrajin s pitno vodo izročen deželnemu odboru z naročilom, naj izposluje pri visoki vladi, kar najhitreje mogoče, da visokoista predloži državnemu zboru poseben načrt zakona za preskrbovanje kraških pokrajin s pitno vodo, in sicer na podstavi, da se pokritje vrši po načinu državnega melioracijskega zaklada po prispevkih države, dežele in udeležencev“. Ta predlog je bil utemeljen zlasti zaradi tega, ker prejšnja praksa, ki se razvidi tudi iz dopisov visoke vlade, se nikdar ni spustila tako daleč, da bi hotela spraviti enaka podjetja pod tisti melioracijski zaklad, oziroma pod zakon z dne 30. junija 1884.

Potem slove marg. števil. 36, § 3. dalje:

„Deželni odbor obrnil se je v tem oziru vnovič do c. kr. deželne vlade, katera je potem z dopisom dne 27. novembra 1893. l., števil. 15535, odgovorila tako-le:

Ministerstvu za poljedelstvo in finance sta pri pretresovanji vprašanja o državnih podporah za taka podjetja, katerih namen je, izkoriščati vodé za preskrbovanje pokrajin na deželi, prišli do zaključka, da je tudi za taka podjetja mogoče uporabiti državna zakona z dne 30. junija 1884. l., drž. zak. števil. 116, in z dne 31. maja 1889. l., drž. zak. števil. 96, da se torej za taka podjetja, v kolikor ne spadajo kot malostna pod § 12. prvoimenovanega zakona, morejo dajati podpore iz državnega izboljševalnega zaklada pod zakonitimi pogoji in v zakonito dopuščeni visokosti (v tem oziru je zlasti za Kras treba omeniti § 2 državnega zakona z dne 31. maja 1889. l.), in da tedaj v tem oziru ni treba posebnega državnega zakona.

V tem smislu se bodo rešili vsi pri poljedelskem ministerstvu se nahajajoči konkretni nasveti, ter se bodo v dotičnih rešitvah izdala posebna obvestila“.

Gospoda moja, to je velika koncesija, katero jaz radostno pozdravljam. S tem ukrepom obeh ministerstev, poljedelstva in financ, predrugačil se je položaj bistveno. Odslej nam bode glede preskrbljevanja kraških pokrajin s pitno in porabno vodo mogoče postopati na tak način, da potom deželnega zakona konkurenco napravimo in pritegnemo tudi državo. Tako urne, točne in ugodne rešitve se jaz niti nadejati nisem mogel in v imenu prebivalstva govorim, ako izrečem zahvalo visoki vladi radi tega ukrepa. (Živahno odobravanje. — Sebhafter Beifall.)

Gospoda moja, kar se stvari same tiče, je naravno, da priporočam predlog finančnega odseka visoki zbornici kar najtopleje v vsprejem. Glejte, največja nadloga za Belokrajino je pomanjkanje vode in ta nadloga je v zadnjem času še bolj občutna postala. Če ste prej prišli v naše gorice, če ste bili žejni ter ste vprašali za vodo, reklo se Vam je: „Vode nimamo, ali vina dobite kolikor hočete!“ Takrat smo imeli še svoje vinograde, ali sedaj jih je uničila trtna uš L, kakor pravi kolega Pfeifer: Uničeni so vinogradi in sedaj tistega tolažila ni več in ljudje so brez pijače, kajti tiste mlake, ki se semtertje nahajajo, niso ne za človeka ne za žival! Ona velika gmotna škoda, prouzročena po opustošenju vinogradov vsled trtne uši bi se deloma mogla nadomestiti z intenzivno živinorejo, ali kako, ako vode nimate! Živinorejstvo bi se lahko razcvitalo, ali toliko časa to ni mogoče, dokler ni mogoče napajati živine, kajti za napajališča sedaj tam služi le par mlak in v zadnjih letih, koliko je trpel človek, koliko živina!

Pa še neka druga stvar pride v poštev. Gospoda, mi po pravici pokladamo veliko važnost na javno zdravstvo. Država stori dosti in dežela tudi mnogo, pogledjte dotične pozicije v proračunu deželne zaklada, ali ravno kar se tiče kužnih bolezni, treba je pred vsem gledati na zdravo vodo. Pogledjte v Črnomeljski okraj! Imam tukaj delo pred saboj, ki je pred kratkem izšlo in ki vso čast dela spisatelju. Ta zanimiva publikacija, katero priporočam gospodom tovarišem v resni preudarek, ima naslov: „Krain und seine öffentliche Gesundheit in den Jahren 1881—1890, sestavljen jo je naš rojak dr. Supanec. Dosti poučnih tabel nahajate tu, in ena tabela Vam stavlja pred oči mortaliteto v naši deželi vsled kužnih bolezni v dobi od l. 1881. do 1890. Črnomeljski okraj stoji tukaj že na drugem mestu in edini Krški okraj ga je prekosil, to pa vsled ogromne epidemije, vsled osepnice, ki so leta 1888. razsajale v tem okraju. Od tistega časa, od leta 1890. pa so se zdravstvene razmere v Črnomeljskem okraju tako poslabšale, da morajo vzbujati največjo pozornost kompetentnih faktorjev. Iz podatkov, ki zadevajo leta 1893. — tu mi služijo le tedenski izkazi, ki so pa pomanjkljivi, ker je veliko več istinitih slučajev, kakor jih izkazujejo dotična občinska predstojništva, — razvidno je, da je leta 1893. v Črnomeljskem okraju kozavili zbolelo 73 mož, 148 žensk in 194 otrok; za legarjem (tifuzom), zbolelo je 44 mož, 65 žensk in 72 otrok. To je tudi naravno zlasti tam, kjer nobene druge pitne vode ni nego potok, ki teče po okuženih vaseh, kjer se v njem pere perilo, kjer se onesnaži z gnojnico in enakimi tvarinami in kjer so prebivalci v krajih ob spodnjem teku navezani na tisto vodo. Naravno je, da se morajo epidemije silno razširjati v enakih razmerah.

To so uzroki, ki me sami ob sebi silijo v to, da priporočam kar najtopleje predležeci načrt zakona v potrditev.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Hohes Haus! Ich kann mich den Ausführungen des Herrn Abgeordneten Suklje in jeder Beziehung nur anschließen. Es sind aber nicht nur die sanitären, sondern auch die wirtschaftlichen Verhältnisse, welche es nothwendig machen, daß für diese Gegend von Seite des Landes und des Staates etwas geschehe. Vor einiger Zeit ist in Steiermark eine Broschüre erschienen, welche sich mit dem östlichen Theile von Steiermark beschäftigt und diesen Theil von Steiermark als verlassenes und vergessenes Land bezeichnet. Ein solches verlassenes und vergessenes Land haben wir auch hier, und gerade der Tchernempler Bezirk ist es, für welchen seit Menschengedenken eigentlich nie etwas geschehen ist. (Poslanec Suklje: — Abgeordneter Suklje: „Zalibog, istina!“) Es sind dort administrative Sünden gutzumachen, und mit diesem Bekenntnis, welches ich ablege und welches auch der hohe Landtag ablegen kann, müssen wir die Action beginnen. Das hohe Ackerbauministerium hat sich denn auch bereit gefunden, die Frage der Wasserversorgung energisch in die Hand zu nehmen und hat gerade für den Tchernempler Bezirk eine weitgehende Concession in Aussicht genommen, indem es sich bereit erklärte, zu diesem Zwecke soviel beizutragen, als das Land selbst beitragen wird, und indem es ausdrücklich noch beifügte, es möge der Landesbeitrag möglichst ausgiebig sein, damit auch das Ministerium von seinem Standpunkte aus in die Lage kommt, die Bevölkerung in ausgiebiger Weise zu unterstützen. Der Antrag des Finanzausschusses hat die Kosten der Leitung, die vom Landesauschusse auf 80.000 fl. veranschlagt werden, auf 89.000 fl. erhöht, es findet sich aber immer noch eine Differenz zwischen dieser Summe und der Kostenziffer, welche beim Ministerium mit 92.900 fl. festgestellt wurde. Diese Differenz in der Ziffer gründet sich, wie bekannt, auf die Herabminderung der Kosten der beiden Hydranten, und ich glaube schon heute versichern zu können, daß das hohe Ministerium, welches die Beschlußfassung über die endgiltige Kostenziffer sich vorbehalten hat, dem Erfordernisse von 89.000 fl. nicht entgegen treten wird, wenn die in Antrag gebrachten Hydranten nicht nur als billig sondern auch als zweckmäßig sich erweisen. Ich glaube also, daß die hohe Regierung an der Kostenziffer von 89.000 fl. gegenüber dem Voranschlage des Landesauschusses per 80.000 fl. in keiner Weise sich stoßen, sondern diese Ziffer acceptiren wird. Wie ich bereits Eingangs bemerkte, ist das hohe k. k. Ackerbauministerium bereit, in weitgehendster Weise das in Rede stehende Unternehmen zu fördern, in dieser Action aber nach den Bestimmungen des Gesetzes über den Meliorationsfond auch von der Mitwirkung des Landes abhängig. Ich appellire daher in dieser Beziehung an den hohen Landtag; wögen Sie, meine Herren, auch das Ihrige thun und bedenken, daß im Bezirke Tchernempler eine Bevölkerung wohnt, deren Gutmüthigkeit nur es zu danken ist, daß nicht noch lautere Klagen hier und im Reichsrathe laut geworden sind, daß diese Bevölkerung treu am Lande und Staate hängt, aber auch hoffnungsvoll aufblickt zum Landtage und zu der Regierung, damit sie in ihrer verlassenen Lage Unterstützung finde. (Poslanec Suklje: — Abgeordneter Suklje: „Dobro, dobro!“)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Papež ima besedo.

Poslanec dr. Papež:

Visoki zbor! Samo po sebi je umevno, da tudi jaz priporočam predlog deželnega odbora, kakor je premenjen od finančnega odseka po izvestjih poljedelskega, oziroma finančnega ministerstva in je danes predmet poročila. Ena prvih skrbi v deželnem odboru tekom zadnjih dveh let bila je ta, da se oskrbuje Belokrajina in posebno oni kraji, ki so omenjeni v poročilu častitega gospoda poročevalca, od Semiča do Črnomlja, s pitno vodo in sicer ne samo z ozirom na sanitarne potrebe, da človek dobi dobre pitne vode, temveč tudi z ozirom na gospodarstvo, da živina dobi dovolj kalov. Potreba teh obširnih krajev za pitno in porabno vodo je dovelj obrazložena že v poročilih prejšnjih let in torej jaz sedaj le priporočam predlog finančnega odseka z ozirom na to tudi, ker bode v kratkem in še v tem zasedanju prišel pred visoki zbor predlog gledé oskrbljenja Suhe Krajine z vodo, za katero veljajo ravno ti zdravstveni in gospodarski oziri, na kar si usojam opozarjati visoki zbor. S tem končam in priporočam predlog finančnega odseka v sprejem.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima končno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Hribar:

Gospod poslanec za Dolenjska mesta mi je očital, da je tiskano poročilo preveč suhoparno. Temu očitaniu se je pridružil tudi chef politične deželne uprave z besedami: „daß er sich in jeder Beziehung den Ausführungen des Herrn Vorredners anschließt“. Ne vem, ali je opravičeno to očitanie ali ne, pa iz svojega stališča bi trdil, da ni opravičeno. Gospod poslanec Šuklje je član finančnega odseka in on se ve dobro spominjati, da sem v finančnem odseku, predno sem poročilo pričel, izrečno naglašal, da se s tem zakonom prične akcija, ki bode za našo deželo silno velikega pomena. Kar se tiče pa očitania, da je poročilo suhoparno, opozarjam gospoda predgovornika, da se poročila o takih stvareh ne dajo pikantno in interesantno sestavljati. Navedel sem v poročilu le to, kar se mi je neobhodno potrebno zdelo za častite člane visoke zbornice, da vedo tudi ono, kar ni obseženo v poročilu deželnega odbora in v predlogu finančnega odseka; vsekako pa sem smel pričakovati, da bode vsakdo izmed častitih gospodov poslancev prečital poročilo deželnega odbora in predlog finančnega odseka. Gospod poslanec za Dolenjska mesta pa je čutil dolžnost in potrebo, da nam je iz poročila deželnega odbora dotična mesta še jedenkrat prečital. Jaz sem, kakor rečeno, prepričan, da to

kar je obsežno v tem poročilu, vsakdo izmed častitih gospodov poročevalcev sam vé, zdi se mi pa, da je gospod poslanec Šuklje s tem, da je prečital poročilo še jedenkrat, le hotel častitim gospodom poslancem v spomin poklicati, da je on tisti, ki se je inicijative poprijel in da njemu gre zasluga za to stvar (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: „Ne!“). Nikakor mu te zasluge ne odrekam, le nepotrebno se mi je zdelo, gospodom poslancem klicati v spomin tisti inicijativni predlog, kateri je itak vsem dobro znan. Ako pa je čital gospod predgovornik tisti pasus iz letnega poročila zato, da izreka poročevalcu finančnega odseka grajo, da on ni vladi izrekel pohvale, je to tudi čisto neopravičeno, ker je iz poročila lahko razvidel, da sem se oziral na zakonske določbe in na stališče vlade. Še bolj neopravičeno je pa to očitanie, ker se je od strani vlade same priznalo, da so se zgodili administrativni grehi in da je treba jih sedaj popravljati. Kdo je prav za prav zakrivil to očitanie? To je gotovo očitanie, ki zadene vlado, in ako vlada sedaj zavzema drugo stališče in je prišla do prepričanja, da je treba popraviti prejšnje grehe, potem ni treba, da se jej za to še izrečno hvala daje, dasiravno jej tudi jaz ne odrekam priznanja, da je tako hitro rešila stvar, ker je birokratična navada pri vladi, in ker mi je znano, da jednake stvari bolj počasi rešuje, kakor je rešila stvar v tem slučaju.

Toliko sem moral kot poročevalec v obrambo svojega stališča omeniti. Sedaj pa prosim, da se preide v nadrobno razpravo.

Deželni glavar:

Prestopimo v nadrobno razpravo.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita § 1. zakonskega načrta.

Poročevalec Hribar:

(Bere § 1. iz priloge 65. — Liest den § 1 aus der Beilage 65.)

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

H. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Zu § 1 hätte ich im Namen des hohen Ackerbauministeriums nur zu bemerken, daß das Ministerium Gewicht darauf legt, daß das technische Project, welches zur Ausführung kommen soll, im § 1 etwas näher bezeichnet werde. Weiters ersuche ich durch eine entsprechende Stylisierung zum Ausdruck zu bringen, daß für den Beitrag des Meliorationsfonds der Vorbehalt der verfassungsmäßigen Genehmigung gemacht werde.

Obrnem se zategadelj do visoke zbornice in do gospoda poročevalca s prošnjo, naj se § 1 tako spremeni, da se bolj natančno karakterizuje načrt in da se pridrži ustavno odobrenje prispevka iz izboljševalnega zaklada.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Hribar:

Na besede gospoda vladnega zastopnika odgovarjam, da takrat, ko smo se posvetovali o načrtu zakona, še nismo imeli v rokah njenega ministerstva, sicer bi se bil ta paragraf drugače stilizoval. S stališča poročevalca finančnega odseka nimam ničesar proti nasvetovani izpremembi, kajti bistveno se ničesar ne predrugači, ako se ustreže intencijam vlade in zato bi nasvetoval sledečo izpremembo prvega odstavka § 1.:

„§ 1.

Naprava gravitacijskega vodovoda po cevéh iz litega železa iz studencev pri Blatniku v občini Črmošniški, političnega okraja Novomeškega, za mestno občino Črnomelj in kraje: Vavpečjas, Čoklovice, Mladica, Kašča, Podreber, Sela pri Vrčičih, Semič, Trata, Vrtača in Vrčiči občine Semiške; Sodinjas in Kot občine Kot; Miheljjas, Petrovas, Rožanec in Ručetna vas občine Petrovas; ter Lokve občine Telčjivrh spoznava se za podjetje, katero je izvršiti iz občinskih sredstev s tem pogojem, da k troškom, proračunjenim na 89.000 gld. pripomorejo: državni izboljševalni zaklad v zmislu zakona z dne 30. junija 1884., drž. zak. št. 116 s pridržkom ustavnega odobrenja in deželni zaklad vsak s 40⁰/₀; udeležene občine pa z 20⁰/₀.“

„§ 1.

Die Anlage einer Gravitations-Wasserleitung mit gußeisernem Röhrenstrange aus dem bei Rufsbad in der Gemeinde Črmošnic im politischen Bezirke Rudolfs-wert gelegenen Quellen für die Stadtgemeinde Črnomelj und die Ortschaften: Amtmannsdorf, Čoklovice, Mladica, Kašča, Podreber, Sela bei Vrčič, Semič, Trata, Vertače und Vrčič in der Gemeinde Semič; Sodinjsdorf und Winkel in der Gemeinde Winkel; Michelsdorf, Petersdorf, Rožanec und Ručetendorf in der Gemeinde Petersdorf und Lokve in der Gemeinde Kälbersberg wird als ein aus Gemeindemitteln auszuführendes Unternehmen unter der Voraussetzung erklärt, daß zu den auf 89.000 fl. veranschlagten Kosten der staatlichen Meliorationsfond im Sinne des Gesetzes vom 30. Juni 1884, R. G. B. Nr. 116, vorbehaltlich der verfassungsmäßigen Genehmigung, sowie der Landesfond je 40⁰/₀ und die theilhaftigen Gemeinden 20⁰/₀ beitragen.“

Drugi alineja bi ostal nespremenjen ter se glasi:

„Troške za napravo razdeli med udeležene občine deželni odbor, ako se v tem oziru same ne morejo zjediniti.“

„Die Kosten der Anlage werden auf die theilhaftigen Gemeinden vom Landesauschusse aufgetheilt, sofern sie sich diesbezüglich nicht einigen können.“

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga, da se sprejme § 1. v drugi obliki, nego ga je najprej prečital iz tiskane priloge. Mislim, da bode visoka zbornica pritrdila, da se vzame v obravnavo § 1. v tisti obliki, kakor ga je ravno sedaj prečital gospod poročevalec.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode poslance, ki pritrdé § 1. v obliki, kakor ga je prečital sedaj gospod poročevalec, naj blagovolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita § 2.

Poročevalec Hribar:

§ 2. se glasi:

„§ 2.

Natančneje določiti, kako je izvršiti podjetje, kedaj pričeti ter nadaljevati in kako voditi gradbo, kako je nakazovati v izplačilo doneske državnega izboljševalnega zaklada in dežele, in kako sme uplivati vlada na napredovanje podjetja, pridržano je posebnemu dogovoru med vlado, deželnim odborom in občinami.

§ 2.

Die näheren Bestimmungen über die Art und Weise der Ausführung des Unternehmens, über die Bauzeit, die Bauleitung, die Flüssigmachung der Beiträge des staatlichen Meliorationsfondes und des Landes, sowie über die Einflusnahme der Regierung auf den Gang des Unternehmens sind einem besonderen, zwischen dieser, dem Landesauschusse und den Gemeinden abzuschließenden Übereinkommen vorbehalten.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

§ 3. se glasi:

„§ 3.

Ako bi troški tega podjetja ne dosegli zneska proračunjenega na 89.000 gld., znižati je doneske državnega izboljševalnega zaklada, dežele, kakor tudi občin (§ 1.) razmerno temu, kar se prihrani.

§ 3.

Sollten die Kosten des Unternehmens den auf 89.000 fl. veranschlagten Betrag nicht erreichen, so sind die Beiträge des staatlichen Meliorationsfondes, des Landes, sowie der Gemeinden der eintretenden Ersparung entsprechend verhältnismäßig (§ 1) herabzusetzen.“

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

§ 4. se glasi:

„§ 4.

Vodovod oskrbuje in vzdržuje v prvem letu deželni odbor ob troških stavbenega zaklada. Znaprej zavezane so vzdrževati in oskrbovati ga udeležene občine in deželni odbor določa razmerje, v katerem imajo prispevati posamezne občine.

§ 4.

Die Erhaltung und der Betrieb der Wasserleitung erfolgt im ersten Betriebsjahre durch den Landesaus- schuß auf Kosten des Baufondes. Späterhin obliegt die Erhaltung und der Betrieb den theilhaftigen Gemeinden und hat der Landesauschuß das Verhältniß der Bei- tragsleistung der einzelnen Gemeinden zu bestimmen."

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

§ 5. se glasi:

„§ 5.

Mojemu poljedelskemu ministru je naročeno, zvršiti ta zakon.

§ 5.

Mit dem Vollzuge dieses Gesetzes ist Mein Afer- bauminister beauftragt "

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Uvod in naslov zakonskega načrta se glasita:

„Zakon

z dne

o oskrbljenji občin Kot, Semić, Petrova vas, Telči vrh in Črnomelj z vodo.

Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem tako:

Gesetz

vom

betreffend die Wasserversorgung der Gemeinden Winkel, Semitsch, Petersdorf, Kälbersberg und Tschernembl.

Über Antrag des Landtages Meines Herzogthumes Krain, finde Ich anzuordnen, wie folgt: "

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Ob jednom si dovoljujem predlagati, da bi se ta načrt zakona sprejel tudi v tretjem branji.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Prosim gospode, kateri pritrdé ravnokar v drugem branji sprejetemu načrtu zakona tudi v tretjem branji, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Načrt zakona je sprejet tudi v tretjem branji.

Poročevalec Hribar:

S tem je rešen prvi predlog finančnega odseka in jaz v imenu njegovem predlagam, da se sprejme tudi drugi predlog, ki se glasi:

„2.) Deželnemu odboru se naroča, temu načrtu pridobiti Najvišje potrjenje.

2.) Der Landesauschuß wird beauftragt, die Allerhöchste Genehmigung dieses Gesetzentwurfes zu erwirken."

Deželni glavar:

Gospodje, ki pritrdijo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Poročevalec Hribar:

Končno pride na glasovanje še resolucija finančnega odseka, katera se glasi:

„Deželnemu odboru se naroča, da ukaže izvirke pri Blatniku, iz katerih se bode vzela voda za Semiško-Črnomaljski vodovod, kemično preiskati in da analizo priobči v svojem letnem poročilu za tekoče leto."

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri pritrdé tej resoluciji, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija je sprejeta.

Der Herr Landespräsident hat sich zum Worte gemeldet.

Š. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Ich möchte dem Herrn Berichterstatter gegenüber zur Aufklärung bemerken, daß meine Worte, daß ich den Ausführungen des Herrn Abgeordneten Sufje beistimme, sich keineswegs auf die Kritik an dem Berichte des Finanzausschusses bezogen haben. Ich habe nur gemeint, daß für den Tschernempler Bezirk aus sanitären und nationalökonomischen Rücksichten einmal etwas geschehen muß; ein Ausfall auf den Herrn Berichterstatter des Finanzausschusses aber ist mir vollständig ferne gelegen.

Deželni glavar:

Preidemo na daljno točko dnevnega reda, to je:

7. Ustno poročilo upravnega odseka gledé dovolitve priklad za cestne namene (k prilogi 48.).

7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Genehmigung von Umlagen für Straßenzwecke (zur Beilage 48.).

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! Čast mi je poročati v imenu upravnega odseka o prilogi 48., iz katere je razvidno, da je po sedanjih skušnjah deželni odbor večkrat prišel v položaj, da je moral odkloniti prošnje za dovoljenje višjih nego 20% priklad, ker po zakonu ne sme segati nad 20%. Ker je pričakovati, da se visoki deželni zbor gotovo ne bode sešel v takem času, da bi mogel eventuelno dovoliti pri-

klade, katere presegajo 20⁰/₀ in bi torej cestni zakladi prišli v neprijetni položaj, da preliniranih strokov ne bi mogli pokriti, vsled tega predlaga deželni odbor cziroma tudi upravni odsek, da bi se deželnemu odboru dalo dovoljenje, da v lastnem delokrogu dovoljuje take višje priklade, ako se mu zdi primerno in utemeljeno.

Predlagam torej v imenu upravnega odseka:

Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

„Deželni odbor se pooblašča, da onim okrajnim cestnim odborom, ki potreščine odpadajoče na okrajni cestni zaklad, leta 1895. ne bi mogli pokriti z 20⁰/₀ priklado na neposrednje davke, pri dokazani potrebi in na podstavi pravilno sestavljenega in podprtega proračuna dovoli znotraj zakonitih mej za l. 1895. priklade nad 20⁰/₀ ter ukrene potrebno zaradi predpisa in pobiranja teh priklad.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri pritrde temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

8. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o:

a) § 2.: Davki.

8. Mündlicher Bericht des Rechnungsführers über den Rechnungsführerbericht des Landesauschusses, und zwar über:

a) § 2.: Steuern.

Poročevalec Pfeifer:

Visoka zbornica! § 2. letnega poročila pod naslovom „Davki“, pripadajo 4 marginalne številke.

Marg. št. 1. peča se z deželnega zbora sklepom z dné 13. maja 1893. V smislu tega sklepa naprosil je deželni odbor vrhovno finančno oblast, da privoli odpis zemljiškega davka vsled izvanredne dolgotrajne pomladne suše leta 1893. Uspeh te vloge ni poznan.

Predlagam torej, da se marg. št. 1. vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Iz marg. št. 2. je razvidno, da so se malim davkoplačevalcem pri izterjavanju davkov leta 1893. dovolile tiste olajšave, kakor leta 1892. Te olajšave obstojé v tem, da se opominjevalne pristojbine po 1 gld. 5 kr. znižajo na 10 kr. pri onih davkoplačevalcih, katerih skupni davek na leto ne presega v Ljubljani 6 gld., v gorenjskih in notranjskih okrajih 10 gld., v dolenskih okrajih pa 12 gld.

Vsled teh olajšav zmanjšuje se znesek izterjevalnih stroškov leto za letom n. pr. od 42.000 gld. leta 1881. na 32.042 gld. leta 1891. in na 31.706 gld. leta 1892.; želeli je, da bi ta rubrika sploh nehala.

Našvetujem le v imenu odseka za letno poročilo, da visoki deželni zbor izvoli marg. št. 2. na znanje vzeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 3. podaja izkaz davkov z deželnimi in okrajnimi prikladami vred, ki so se odpisale leta 1892. vsled uim. Po tem izkazu odpisalo se je leta 1892. davka in omenjenih naklad 35.174 gld. 28 kr., nasproti znesku leta 1891. 17.802 gld. 19 kr., torej leta 1892. več okroglih 7370 gld.

Največ davka odpisalo se je okraju krškemu namreč 5696 gld. 18 kr., potem okraju črnomaljskemu 3243 gld., kateremu sledi Logatec z 2300 gld. 32 kr., kostanjeviški okraj z 2159 gld. 83 kr. in drugi okraji po vrsti, Kranjska Gora z 2 gld. 99 kr. najmanjšo svoto.

Samo 4 okraji: Idrija, Loka, Lož, Vrhnika so bili v tako srečnem položaji, da se jim ni trebalo posluževati olajšav zakona z dné 6. junija 1888, drž. zak. št. 81. Po tem izkazu odpisaval se je davek vsled uim po toči, povodnji, v zmislu zakona z dné 6. junija 1888. leta in vsled poškodovanja po hudi uri v smislu zakona z dné 3. oktobra leta 1891.

Torej nasvetujem v imenu odseka za letno poročilo:

Visoki deželni zbor naj sklene marg. št. 3. vzeti na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Izkaz podaja nam svoto cesarskega davka z deželnimi in okrajnimi, zdravstvenimi prikladami, potem potreščino kupčijske zbornice. Tukaj izkazanim davščinam, ki jih plačuje kranjska dežela, prišteti je še občinske, šolske, cestne in druge naklade v § 5. letnega poročila, kolikor presegajo 15⁰/₀.

Iz obeh izkazov se vidi, da razne blagajnice zahtevajo vedno novih žrtev, katere bi se lažje prenašale, ko bi blagostanje naše dežele rastlo ali vsaj ne pešalo. Povdarjalo se je v tej visoki zbornici, da pada cena kmetskim pridelkom, da se skrčuje število živine v radoljskem okraju, da se suše viri dohodkov v vinorodnih pokrajinah vsled uničenja vinogradov po trtni uši. Nehoté vriva se spomin preteklosti — kakor so se spominjali Izraelci svojih loncev mesa, spominja se marsikateri davkoplačevalec nekdanj polnih hlevov živine, polnih sodov vina sedaj, ko kmet redkokrat ali skorej nikoli ne vidi mesa v svojem loncu, ko še kozice nima, in ko plesnejo in razpadajo sodi. Sicer je dežela kranjska po velikem trudu leta 1882. se otrsela zemljiškega davka vsaj nekoliko, nastale so pa druge davščine tako, da kar je ostalo v enem žepu, se je vzel iz drugega žepa. Ako se pomisli, da imajo davkoplačevalci le en žep, in še ta je navadno prazen, potem je opravičeno, če se zahteva, da se ozir jemlje na davčno načelo, po katerem v pošte pride plačilna zmožnost davkoplačevalcev ter se odrajuje razne davščine od dohodkov, ne pa od glavnice, to je od substance imetka.

Ako na primer kmetič pripelje iz redkega svojega gozda par voz drv, ali obrtnik zadnji rep živine na trg in s tem skupilom pokrije razne davščine in nakupi potrebe vsakdanjega življenja, je tako ravnanje proti pravilom narodnega gospodarstva, ker se je uničil en del njegovega kapitala, ne da bi se nadomestil.

Pri zemljiškem davku, ki je postavno določen na dobo 15 let, se svota znatno ne spreminja, v večji meri utegne se pa to zgoditi pri dohodninskem in pridobitnem davku, če se nekateri pregoreči davčni nadzorniki ne ozirajo na gospodarski propad jim izročnega okraja — davčni vijak pretrdo nategujejo, kakor se je to pred 2 letoma v tej visoki zbornici dokazalo za nekatere dolenske pokrajine.

Ko se je leta 1882. zemljiški davek za našo deželo zmanjšal na okroglih 600.000 gld., znašal je pridobni davek 122.000 gld. dohodninski davek 301.000 „ potem je znašal:

leta 1887. pridobni davek	142.000	„
„ „ dohodninski „	310.000	„
„ 1888. pridobni „	139.000	„
„ „ dohodninski „	332.000	„
„ 1889. pridobni „	142.000	„
„ „ dohodninski „	358.000	„
„ 1890. pridobni „	145.000	„
„ „ dohodninski „	394.000	„
„ 1891. pridobni „	145.000	„
„ „ dohodninski „	418.000	„
„ 1892. pridobni „	148.000	„
„ „ dohodninski „	370.000	„

Tu treba opomniti, da so to naraščanje osobnega davka prouzročili med drugimi industrijalno društvo v Ljubljani, priklade dohodninskega davka južne in državne železnice, deloma rudokopi v idrijskem in litijskem okraju. Markantno je, da na primer za leto 1892. znaša dohodarina litijskega okraja okroglih 3300 gld., za leto 1891. pa 28.800 gld.; idrijskega okraja za 1892. leto 69.000 gld., proti 90.000 gld. v letu 1891., katere svote — kakor ob sebi umljivo — so zapopadene v prej navedenih svotah dohodarine za 1892. leto 370.000 gld. in za 1891. leto pa 418.000 gld., v državnem proračunu za leto 1894. pa zopet narašča dohodarina na 412.000 gld., ker morebiti rudokopi večje dohodke donajajo.

Ako se primerja pridobitni in dohodninski davek, katerega so plačevali drugi posamezni okraji leta 1892., z enakimi davki pretečenih 5 let, vidi se z malimi izjemami — da navedene davščine ostajajo ali na približno enaki višini, ali pa naraščajo, kar posebno hudo občutijo tisti kraji, ki vsled zmanjšanja imetka po raznih nesrečah in neugodah gospodarsko propadajo; na primer plačeval je leta 1880. kostanjeviški okraj dohodarine 1025 gld., leta 1882. 1223 gld., leta 1887. 1519 gld., leta 1892. 1643 gld. in tako dalje.

Javna je francoska prislovica, ki pravi, da, če je kmet revež, je tudi kralj siromak — to velja ob enem za obrtnike; čuditi se mora vsak, kateri vé, kako propada kmetijski stan posebno v vinorodnih krajih, kako da je mogoče, da pridobitni in dohod-

ninski davek vedno in vedno narašča, ko vender očitno nazaduje promet in zaslužek obrtnikov. Ta prikazen je za bodočnost velike važnosti. Kakor znano, bode ena prvih nalog državnega zbora davčna preosnova in pri tej reformi utegne se pridobitni in dohodninski davek kontingentirati na podlagi uspehov prejšnjih let, in tu bode treba velike previdnosti, da v tem slučaju kranjska dežela, oziroma gospodarsko propadli okraji gledé osobnega davka ne bi bili neprimerno obloženi. Vsak uvideva potrebo davščin, ali žalilo bi pravni čut, ko bi ena ali druga pokrajina v enakih odnošajih morala več plačevati v primeri s pokrajino, v kateri se nahajajo enake gospodarske razmere.

S temi opazkami nasvetujem v imenu odseka za letno poročilo, da visoka zbornica sklene, tudi to marginalno številko vzeti na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

b) § 7. B: Deželni dobrodelni zavodi.

b) § 7. B: Landeswohlthätigkeits-Anstalten.

Poročevalec Grasselli:

Visoki deželni zbor! Ker je moj častiti gospod predgovornik nekoliko grešil zoper tisto načelo, katero sem jaz zadnjič izrazil, se čutim tem bolj dolžnega, omejiti svoje besede na to, kar je neobhodno potrebno.

Poročati mi je o § 7. zaglavji B, v katerem se razpravljajo deželni dobrodelni zavodi. V tem zaglavji daje odseku za letno poročilo povod k specijelnemu predlogu samo marg. št. 27., v kateri poroča deželni odbor, da ni bilo mogoče zgraditi basena na Studenci za preliminiranih 1400 gld. in to zato ne, ker se nobeden podjetnikov ni oglasil, da bi bil dotično zgradbo prevzel za proračunjeni znesek. Podjetnik, ki je prevzel zgradbo, zahteval je 15% doplačilo, kar znaša 210 gld. Po obrazložbi deželnega odbora misli odsek za letno poročilo, da ne preostaje nič drugega, nego odobriti to prekoračenje in zato bodem v tem zmislu stavil predlog.

Gledé ostalih števil ne stavlja odsek nobenega predloga in le na to opozarjam, da so tisti deli poročila, ki so letos na novo prišli v ta oddelek letnega poročila deželnega odbora, jako zanimljivi in poučni, zlasti pa izkaz, ki se nahaja na straneh 182. in 183. Mimogredé opomnim, da se v tem izkazu v nemškem besedilu nahaja neka tiskovna pomota, namreč število oskrbnih dni za jednega bolnika v blaznici na Studenci in v Ljubljani na strani 183., je napačno označeno s številko 323.71⁶ in se mora pravilno označiti tako, kakor na strani

182. v slovenskem tekstu, namreč: „223-71⁶ oskrbovalnih dni“. Iz tega izkaza je razvidno, da najkrajša oskrbovalna doba se nahaja na ginekološkem oddelku, v drugi vrsti pride porodišče, na tretjem mestu medicinski oddelek, na četrtem kirurški in na petem mestu oddelek za kožne bolezni. V vseh oddelkih je opazovali, da se je v zadnjem letu zmanjšala oskrbna doba, le na enem oddelku raste. Da bi se iz teh števil že sedaj izvajale kake konkluzije, se odseku ni zdelo umestno in zaradi tega predlaga tudi, da se bode ta marginalna številka zgolj vzela na znanje, ker je treba pridržati si izvajanje posledic iz števil še za poznejši čas po daljšem opazovanju.

V marg. št. 28. poroča deželni odbor o zgradbi nove bolnice in glavne stvari so visoki zborniki itak že znane. Neprijetno je to, da je bil — odkrito rečeno — uspeh razpisov raznih del neugoden, pa da se že pri prvem razpisu ni posrečilo, doseči boljši uspeh. Opozarjati moram, ne da bi stavil predlog, da je temu kriv morebiti način razpisa. Po starem običaji so se dela razpisala s proračunjenimi svotami tako, da so podjetniki ponujali le popust ali pa zahtevali doplačilo. V mnogih drugih korporacijah se je pa že prevedelo, da bolje ugaja drug način submisij, namreč tak, da se razglasi samo mera ali obseg dela, da se pa prepusti izračunjanje vseh enotnih cen podjetnikom samim, ki so tako prisiljeni, da se resno in temeljito pečajo z določitvijo cen in ne morejo med saboj se dogovoriti in skleniti kako koalicijsko na korist svojo, na škodo pa tistemu, ki delo oddaja. Ker je stvar prepozna glede tega konkretnega slučaja, ni več staviti predloga, priporočati pa je visokemu deželnemu zboru, da se v prihodnje pri zgradbah ozira na nazore, katere sem si jaz sedaj navesti osmelil.

Po tem takem predlagam:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1.) Deželni zbor odobruje prekoračenje proračuna za gradnjo kopeljskega basina na Studenci znašajoče 210 gld.

2.) Ostale marg. št. poglavja lit. B., § 7., poročila deželnega odbora za l. 1893., namreč št. 15. do vštete 26. in točko 28. deželni zbor jemlje odobruje na znanje.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Gospoda moja! Častiti gospod poročevalec sam dejal nam je, da sta št. 15. in 16. letnega poročila tako poučni, da je vredno baviti se s številkami, katere se tukaj podajajo, nekoliko obširneje. Tudi jaz sem jih pregledaval in reči moram, da mi je zlasti pri marg. št. 15. nekaj podatkov v oči padlo. Ako pregledujem posamezne oddelke deželne bolnice in primerjam število oskrbovalnih dni in povprečno oskrbovalno dobo za enega bolnika, vidim zlasti pri kirurškem oddelku tako razliko med sedanjo

oskrbno dobo in ono prejšnjih let, da se mi je zdelo potrebno s to prikaznijo baviti se nekoliko natančneje. Na drugih oddelkih ne vidim skorej nobene abnormitete, tam je ostala povprečna oskrbovalna doba tista kakor poprej; na kirurškem oddelku pa se je od leta 1890. na leto 1891. zmanjšala od 32 na 26-83 in od leta 1891. na leto 1892. od 26-83 na 23-23. Začel sem se povpraševati po uzrokih, ki so to znižanje prouzročili in ko sem primerjal število bolnikov, ki so bili vsprejeti na kirurškem oddelku od leta 1888. do leta 1893. in število bolnikov, ki so ozdravljeni bili izpuščeni in končno število bolnikov, ki so koncem leta še ostali v bolnici, pojasnila se mi je stvar popolnoma. Leta 1888. je od 1282 vsprejetih bolnikov ostalo koncem leta na kirurškem oddelku 119; leta 1889. ostalo je od 1344 vsprejetih bolnikov 107 neozdravljenih; leta 1890. od 1473 vsprejetih 111 neozdravljenih; od tedaj pa se številke v korist deželnega zaklada jako ugodno izpremenile. Leta 1891. je bilo na kirurškem oddelku vsprejetih 1151 bolnikov in koncem leta jih je ostalo neozdravljenih 83; leta 1892. ostalo je od 1380 vsprejetih samo 74 neozdravljenih; leta 1893. pa je celo od 1643 vsprejetih bolnikov koncem leta ostalo neozdravljenih samo 84. Število povprečne oskrbovalne dobe za leto 1893. še ne morem navesti, ker deželno knjigovodstvo tega ni še preračunilo; ali že samo številke, katere sem navajal, so take, da dajo misliti, kje tiče uzroki teh ugodnih razmer.

V 4. seji dne 15. marca 1892. je bilo deželnemu odboru naročeno, da na deželni bolnici službojučega tedanjega asistenta gospoda dr. Šlajmerja imenuje za primarija na kirurškem oddelku in takratni gospod poročevalec, njega ekscelencija baron Schwegel je naglašal, kako znamenit je ta zdravnik in kako nam mora biti na tem ležeče, da se ohrani deželi. Takrat se ni vedelo za številke in se ni moglo po številkah soditi o delovanju tega zdravnika; ali danes jih imamo pred saboj in potrdile so v polnem obsegu, da je bila hvala, katero je dajal častiti gospod poročevalec finančnega odseka tedanjemu asistentu gospodu dr. Šlajmerju, popolnoma na mestu in da je posledica pokazala, da je popolnoma izpolnil, kar se je pričakovalo od njega. Le strokovnjaštvu in skrbni veččobi gospoda dr. Šlajmerja za bolnike je pripisati, da so se številke tako ugodno za deželne finance izpremenile.

Vprašati se pa moram, kaj bi nastalo, ako bi prišlo do tega, da bi nam bil gospod dr. Šlajmer najedenkrat odvzet? Meni je znano, da se deželna vlada v Zagrebu trudi, pridobiti ga za se in da mu je stavila dobro ponudbo. Če ga pustimo v takem postavljenju kakor je sedaj, utegne se prej ali slej prigoditi, da se gospod primarij odloči, pustiti službo in iti iz naše dežele. Vprašam Vas, gospoda moja, ali bi bilo to v korist deželi naši? Odločno bi bila to na škodo deželnim financam; vse bolj pa še na škodo tistim bolnikom, ki morajo pomoči iskati na kirurškem oddelku naše bolnice. Zato pa mora vendar naša dolžnost biti, da skrbimo za to, da moža, kateri si je pridobil tako velikih in znamenitih zaslug za bolnike in deželo našo, priklenemo na našo

deželo in ker vem, da naporno delovanje v bolnici in izredna skrb za bolnike gospodu dr. Šlajmerju ne daje prilike in toliko prostega časa, da bi si mogel s privatno prakso kaj izdatnega prislužiti, stavl bom predlog, da se gospodu primariju dr. Šlajmerju izboljša službeno njegovo stanje, da se tako naveže na deželo našo in na bolnico.

Moj predlog, katerega naj bi visoka zbornica odkazala finančnemu odseku, ako se pridružuje mojemu mnenju, glasi se tako-le:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Primariju na kirurgičnem oddelku deželne bolnice gospodu dr. Eduardu Šlajmerju poviša se njegova letna plača na 1800 gld. s pravico do sistemizovanih petletnic. Istotako poviša se mu aktivitetni užitek na letnih 300 gld. in osobna doklada na letnih 300 gld.

Ti novi prejemki nakažejo naj se mu k izplačilu s 1. dnem marcija t. l.; za januarij in februarij t. l. pa naj se mu doplača razlika med gorenjimi in dosedanjimi njegovimi prejemki.“

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo predlog gospoda poslanca Hribarja, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt)

Predlog je zadostno podprt in pride torej v razpravo.

Seine Excellenz der Herr Abgeordnete Baron Schwegel hat das Wort.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Der geehrte Herr Vorredner hat den Antrag auf Erhöhung der Bezüge des chirurgischen Chefs unseres Krankenhauses gestellt. Ich bin weit entfernt, die Verdienste dieses ausgezeichneten Mannes nicht anzuerkennen, glaube aber und ich beschränke mich nur auf diese kurze Bemerkung, daß es unmöglich ist, einen solchen Gegenstand bei diesem Anlasse zur Verhandlung zu bringen, da wir beim Voranschlage über den Krankenhausfond die Frage zu erörtern Gelegenheit hatten und da ich denke, daß der Rechenschaftsbericht in keiner Weise den geeigneten Anlaß bietet, heute Anträge zu stellen, die geradezu das ganze Budget über den Haufen werfen. Ich glaube, daß, wenn ein solcher Antrag gestellt werden soll, derselbe nur im Wege des Landesauschusses nach Anhörung der Betheiligten und unter Berücksichtigung aller Factoren, welche für die Entscheidung dieser Frage maßgebend sind, eingebracht werden könne. Ich würde es daher bedauern, wenn wir heute durch eine derartige Beschlusfassung einen Vorgang sanctioniren würden, welcher für eine regelmäßige Geschäftsführung nur von Nachtheil wäre. Aus diesen Gründen kann ich dem Antrage nicht beistimmen, behalte mir aber selbstverständlich vor, weil ich die Verdienste des in Frage stehenden Herrn Primararztes ebenso wie der Herr Vorredner anerkenne, bei entsprechender Gelegenheit allen diesen Rücksichten, welche soeben geltend gemacht wurden, bereitwilligst Rechnung zu tragen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Kar se tiče stvari same in tega, kako naj se stvar reši, strinjam se popolnoma z besedami ekscelencije gospoda poslanca barona Schwegeln. Zamudila se je v istini prilika, o pravem času izpregovoriti besedo o tako važni stvari, ampak navzlic temu ne kaže, da se zadeva v stran položi, ker je jasno in dokazano, da je gospod dr. Šlajmer v istini prvi steber naše bolnice in je bilo delovanje njegovo od pričetka do dandanes tako, da so se troški za dragi zavod izdatno zmanjšali. Zaradi tega si bodem usojal staviti predlog, ki bode v soglasji s tem, kar je naglašal prevzvišeni gospod baron Schwegel. Na drugi strani pa imam še nekatere stvari na srci, na katere častiti finančni odsek ni mogel misliti, gledé katerih se mi pa vender vidi potrebno, da deželni odbor nekoliko premislja o njih. Deželna bolnica, kakor veste gospoda moja, je silno nepopularen zavod med zastopniki kmetijskih občin in na deželi. To se ne da tajiti in krivo je temu to, da kmet ni v stanu, presoditi koristi tega zavoda, dasiravno ve iz lastne skušnje, da so bolniki, ki so se kot neozdravljivi poslali v bolnico, vrnili se ozdravljeni. Ali velika težava je, na kar sem bil opozorjen od zdravnikov samih, da nam bolniki izven dežele prouzučujejo vsako leto preveč stroškov. V tem oziru je na prvem mestu in posebno škodljiva bolnica v Trstu. Trst ima velikansko bolnico, za katero ne more pokriti stroškov in zato se pripeti, kakor se mi je naglašalo od zdravniške strani, da se posebno tisti navadni bolniki, ki jih nahajamo v obilni meri v primorskih mestih, namestu nekaj tednov, zdravijo nekoliko mesecev samo zato, da se pokrijejo troški bolnice, in se dobi od dežele Kranjske primerno odplačilo. Naglašalo se mi je, da bi kazalo, vse take deželane, ki pridejo v kakem pomorskem mestu v bolezen, prepeljati v Ljubljano, kjer bi ozdraveli v nekaj tednih. Naglašalo se je, da ima dežela Kranjska na leto 119.000 gld. stroškov za oskrbovanje svojih deželanov v tujih bolnicah, — jaz sam nisem imel prilike, poučiti se o tem — in reklo se mi je, da bi na vsak način, bodisi da so troški toliko ali toliko, kazalo, da bi se iz bližnjih mest in posebno iz Trsta bolniki, ki so za transport sposobni, prepeljali v našo bolnico, s čemer bi se izdatno pomanjšal izdatek, katerega napravljajo naši deželani v tujih bolnicah.

Na drugi strani se mi je naglašalo, da bi v novi bolnici kazalo, ako bi dežela vsaj nekaj uprave vzela v lastno režijo. Povedalo se mi je od zdravniške strani — ne rečem, da je istina, ker nisem vršil kontrole — da se deželi za vsak liter vina računa 40 kr. To je velikansk izdatek in jaz mislim, da bi se tu na vsak način nekaj dalo prihraniti, ako dežela pošlje uradnika ali poslovnika o svojem času v Istro ali na Dolenjsko vina kupovat.

Dalje sem bil opozorjen na to, da bi morda v novi bolnici venderle kazalo, ako bi dežela ustanovila lastno lekarno. Kakor veste, so sedaj zdravila dajali mestni lekarnarji, in to se je dosedaj dalo zvrševati, ker je bolnica tičala sredi mesta, vse drugače pa bode razmerje, kadar pride bolnica izven mesta, in ne morem si misliti, da bi bilo koristno,

ako bi se v novi bolnici jemala zdravila od lekarn, ki so v Ljubljani. Brez ozira na troške bi bilo boljše in v korist zavoda samega, da se ustanovi v bolnici lastna lekarna, kakor jih imajo drugodi bolnice. Prepričan sem pa tudi, dasiravno nisem strokovnjak, da bi si dežela z lastno lekarno prihranila dokaj troškov.

To so nekatera vprašanja, gledé katerih sicer sam ne želim, da bi se danes na nje definitivno odgovorilo, gotovo pa bi bilo umestno, da bi se deželni odbor ž njimi pečal in o njih premišljal.

Z ozirom na vse to in z ozirom na predlog gospoda tovariša Hribarja bi si pri tej priliki usojal staviti neko resolucijo, katero lahko sprejmete vsi, ne da bi ustvarili s tem kak prejudic. Resolucija se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča, da razmotriva sledeča vprašanja:

I.) bi ne kazalo, plačo primariju dr. E. Šlajmerju zdatno povišati;

II.) bi ne kazalo, bolnike z vnanjih, posebno Tržaških bolnic prepeljati v Ljubljano, da se troški zdravljenja pomanjšajo;

III.) bi ne kazalo, ustanoviti v novi deželni bolnici lastno lekarno;

IV.) bi ne kazalo, v novi deželni bolnici ustanoviti deloma lastno režijo;

ter o vsem tem v prihodnjem zasedanji poroča.“

To so vprašanja, o katerih naj deželni odbor premišljuje in katera naj razmotriva, potem pa naj v prihodnjem zasedanji poroča o njih.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo resolucijo gospoda poslanca dr. Tavčarja, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Resolucija je zadostno podprta in torej v debati. Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Izjavljam, da se strinjam z resolucijo tovariša dr. Tavčarja in da sedaj umaknem svoj predlog.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar je umaknil svoj predlog. Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.) Torej ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Grasselli:

Gledé resolucije, katero je predlagal gospod poslanec dr. Tavčar, nimam ničesa ugovarjati in se za svojo osobo popolnoma strinjam z njo. Ker je gospod poslanec Hribar prvotni predlog umaknil, bi mi ne bilo treba izpregovoriti, vendar se mi zdi

primerno, izreči, da se tudi jaz popolnoma strinjam s tem, kar je on govoril o spretnosti, zmožnosti in velikih zaslugah gospoda dr. Šlajmerja, in s tem se strinja tudi odsek za letno poročilo. Gledé tistih točkov, na katere je opozarjal gospod poslanec dr. Tavčar v svojej resoluciji, omenjam v prvi vrsti, da se je odsek lansko leto bavil z razmerami Tržaške bolnice in v seji dne 5. aprila predlagal, kar je visoka zbornica tudi sklenila, da je deželnemu odboru povpraševati potom c. kr. vlade, ali je v Tržaški bolnici pač vse v redu. In kakor poroča deželni odbor v marg. št. 24., naprosil je deželni odbor c. kr. vlado, naj se za to stvar zanima, in deželna vlada je odgovorila, da se semtertje revizije v Tržaški bolnici še vedno vršé, da se pa dosedaj niso mogle zaslediti nikake neprilичnosti. Tržaška bolnica je gotovo jedna najhujših pijavk deželnega zaklada našega, ker — kakor kaže marg. št. 23., — Tržaška bolnica na leto blizu 18.000 gld. od kranjske dežele sprejema, in spada v vrsto tistih bolnic, v katerih se naši deželani najrajši potikajo. Znano je, iz katerih slojev občinstva se rekrutujejo Tržaški bolniki. Opozarjam pa gospoda poslanca dr. Tavčarja, kolikor je meni znano iz časov, ko sem bil jaz v deželnem odboru in slučajno imel tudi ta referat, da se praktikuje že davno gledé teh bolnikov tako, kakor on želi. Razloček se mora delati le med akutnimi in drugimi boleznimi. Ker mora vsaka bolnica takoj deželnemu odboru naznaniti, da je sprejela bolnika, lahko deželni odbor presodi, ali je bolezen akutna ali kronična, in mu je tudi na izbero dano, bolnika ali tam pustiti, ali pa semkaj prepeljati, in ravno pri tistih bolnikih, katere ima gospod poslanec dr. Tavčar v mislih, ako sem ga prav razumel, je transport lahko mogoč in se pri kroničnih slučajih vrši že sedaj. Sicer pa ne bode škodovalo, ako se deželni odbor tudi za naprej bavi s tem vprašanjem nadrobno.

Gledé odstavka, ki se bavi z uredbo režije, nimam ničesa dostaviti, in mislim, da bode tudi visoka zbornica pritrdila, da je vredno, ako se deželni odbor bavi s to stvarjo. Kar se tiče pa lekarne, mi ni popolnoma v spominu, dozdeva se mi pa vsaj, da so prostori v novi bolnici že zanjo rezervirani, in to kaže, da je deželni odbor ustanovitev lastne lekarne že vzel v misel. Ni mi treba dostavljati, da se za svojo osobo z nasvetovano resolucijo popolnoma strinjam in jo priporočam v sprejem. Mislim celó, da ne sezam predaleč, ako pravim, da proti tej resoluciji niti odsek za letno poročilo nima nobenega ugovora.

Deželni glavar:

Prestopimo sedaj na glasovanje in sicer se bode glasovalo najprej o predlogih odseka za letno poročilo, ki se glasita:

„1. Deželni zbor odobruje prekoračenje proračuna za gradnjo kopeljskega basina na Studenci znašajoče 210 gld.

2. Ostale marg. št. poglavja lit. B, § 7., poročila deželnega odbora za leto 1893., namreč št. 15.

do vštete 26. in točka 28. deželni zbor jemlje odobruje na znanje“.

Prosim gospode, ki pritrdijo prvemu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prvi predlog je sprejet.

Gospodje, kateri se strinjajo z drugim predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi drugi predlog je sprejet.

Sedaj imamo še glasovati o resoluciji gospoda poslanca dr. Tavčarja, ki se glasi:

„Deželnemu odboru se naroča, da razmotriva sledeča vprašanja:

I.) bi ne kazalo, plačo primariju dr. E. Šlajmerju zdato povišati;“

„II.) bi ne kazalo, bolnike z vnanjih, posebno Tržaških bolnic prepeljati v Ljubljano, da se troški zdravljenja pomanjšajo;“

„III.) bi ne kazalo, ustanoviti v novi deželni bolnici lastno lekarno;

„IV.) bi ne kazalo, v novi deželni bolnici ustanoviti deloma lastno režijo.“

ter o vsem tem v prihodnjem zasedanji poroča.“

Ako ni ugovora, glasovalo se bo o vseh štirih točkah skupno?

(Ni ugovora. — Wird kein Widerspruch erhoben.)

Ker ni ugovora, se bode tako glasovalo in prosim gospode, kateri pritrdé tej resoluciji, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi resolucija je sprejeta in s tem rešena točka b.

Preidemo k točki c, to je:

c) § 7. C: Deželni muzej.

c) § 7. C: Landesmuseum.

Poročevalec Stegnar:

Visoka zbornica! Poročati mi je o § 7. letnega poročila, lit. C, ki obravnava deželni muzej. Stvari, ki so navedene o marg. št. 29. do 37., so častitim gospodom poslancem itak znane iz poročila. Ne preostaje mi torej, o njih govoriti obširneje, dasi je imel odsek povoda dovolj, marsikatero stvar, ki so navedene, jemati v obširnejšo obravnavo. Tako se je zelo bavil z vprašanjem, ali je prav, da se vsi herbarji, ki so se pridobili za muzej, razdeljujejo in med glavne zbirke uvrščujejo; dalje, da se z nekaterimi stvarmi, katere so nabrali posamezni prijatelji deželnega muzeja, istotako ravna, in da se vsled tega razderejo zbirke, ki delajo čast našim domačim prirodoslovcem. Ker pa stojimo pred reorganizacijo muzeja in ker je upati, da se bode po ustanovitvi rednih razmer vse, kar se tiče muzeja in njegovih zbirk, uravnalo tako, da bode povsem ugajalo znanstvenim zahtevam, mislil je odsek za letno po-

ročilo, da ni potrebno staviti posebnih predlogov in da bi zadostilo za sedaj, če nasvetuje:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1.) § 7. lit. C, letnega poročila vzame se odobruje na znanje.

2.) Pospešiteljem, prijateljem in blagim darovalcem, ki skrbé za povzdigo in obogatitje deželnega muzeja, izreka se najtoplejša zahvala in prošnja, naj bi še na dalje ohranili svojo blagonaklonjenost muzejskemu zavodu.“

Po teh kratkih besedah prosim, naj bi visoka zbornica blagovolila sprejeti ta dva predloga.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali in prosim gospode, ki pritrdé prvemu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prvi predlog je sprejet.

Prosim gospode, ki se strinjajo z drugim predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Drugi predlog je sprejet.

Preidemo k točki d, to je:

d) § 8. A: Ljudske šole.

d) § 8. A: Volksschulen.

Poročevalec Stegnar:

Nadalje mi je po nalogu odseka za letno poročilo poročati o § 8. letnega poročila, lit. A, o ljudskem šolstvu. V obče je odsek za letno poročilo razmotrival vprašanje, katero je vzrok, da se vsako leto vrši v visoki zbornici prav živahen razgovor o ustanovitvi in razširjavi šol. Odsek je izrekel svoje začudenje nad tem, da se po raznih manjših krajih naše kronovine ustanovljajo in razširjajo šole, seveda vselej na podlagi zakonskih določb, in da deželni šolski svet stoječ na podlagi zakonov tudi vselej pri deželnem odboru izposluje pritrditev dotične odredbe. Vsi, ki tukaj zavzemamo častno mesto deželnega poslanstva, smo jedini v tej želji, da bi se ljudska izobraženost čedalje bolj razširjala; ali na drugi strani stojimo pred pomislekom, kake posledice bodo nastale vsled rastočih šolskih potrebščin. Odsek za letno poročilo je imel zadosti povoda, čuditi se naredbi deželnega šolskega sveta, po kateri je v Mošnjah ukazal napraviti dvo-razredno šolo, kjer je izkazanih samo 132 učencev. Teh 132 učencev razdeljenih na dve polovici daje poprečno 66 za jeden in 66 za drugi oddelek, torej bi šola kot poldnevna popolnoma zadostila. Jednake so razmere v Šmartnem pod Šmarno goró. Ako se oziramo po drugih šolah, vidimo, da ima veliko šol z enakim številom otrok poldnevni pouk. Zanimivo je poročilo o šoli v Ribnem, kjer je samo 100 šolo obiskujočih otrok. Tukaj se je deželni odbor izrekel proti razširjavi, in deželni šolski svet je pritrdil

omejitvi, a občina se je pritožila na učno ministerstvo, ki je oprto na zakonske določbe odredilo, da se mora ustanoviti drugi razred. Ako bi se to postopanje raztegnilo na vse šole na Kranjskem, ki imajo po 120 do 140 otrok, bi število dvorazrednic silno narastlo, ravno tako pa tudi število učiteljev, in deželni budget bi se silno obremenil. Zato je odsek mnenja, da se ima deželni odbor temeljito prepričati o potrebah razširjenja in ustanovljenja šol in da naj bi se mu priporočilo, naj brez občutne škode za ljudsko omiko varuje deželni interes. S pomnožitvijo šol in posamičnih razredov še ni pomagano, temveč ako se bo pouk zboljšal in zboljšalo obiskovanje, ki je tu in tam zelo nemarno, in ako bode deželni šolski svet na učne pripomočke vso svojo pozornost obračal, potem se bode povzdignilo šolstvo. Vsled tega bodi tudi skrb deželnemu odboru, da se poteza za vsestransko ureditev šolstva in da bode pouk mladine imel dober uspeh; v obče naj pa kolikor mogoče dobro pretehta vsako razširjanje jednorazrednic v dvorazrednice. Skrbi naj za to, da se ne bodo ustanovljale take razmere, ki ne donašajo pričakovanih uspehov in ki ne odgovarjajo faktičnim razmeram in potrebam ljudskega šolstva. To bodi omenjeno o razgovoru, katerega je imel odsek pri obravnavi § 8. letnega poročila.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno debato.

Zeli kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Gospoda moja! Kadar koli smo govorili v tej visoki zbornici o ljudskem šolstvu, vselej se je čulo veliko pritožeb; čulo se je raznih nasvetov in čulo se je od raznih gospodov poslancev naglašati, da naše ljudsko šolstvo ni vseskozi tako urejeno, kakor bi imelo biti urejeno, da bi zamoglo uspevati. Kasneje v specialni debati bodem imel še priliko, oglasiti se pri neki marg. številki k besedi, da povem, zakaj se ljudsko šolstvo v jednom okraji ne more tako razvijati, da bi popolnoma doseglo svoj smoter, in prosil bodem visoko vlado, oziroma slavni c. kr. deželni šolski svet, da dotičnim nedostatkom odpomore. V splošni razpravi sem se pa oglasil k besedi, ker v letnem poročilu o Ljubljanskem ljudskem šolstvu ne nahajam nobene opombe. Zdelo se mi je pa potrebno, da o tej stvari spregovorim nekoliko besed, ker sem ravno v poslednjem času izvedel za neko nepostavnost, ki se je vršila pri neki Ljubljanski ljudski šoli in o kateri se mi ni moglo dati pojasnila, ali jo je zakrivil mestni šolski svet, ali inšpektor, ali tisti, ki ima šolo voditi. Tiče se učenja nemškega jezika v II. razredu. Po učnem načrtu, kateri nahajam v knjigi, kojo je izdal nadzornik Levec leta 1890., določeno je, da se na Ljubljanskih ljudskih šolah s slovenskim učnim jezikom do III. razreda ne sme poučevati nemški, na nemških ljudskih šolah pa do III. razreda ne slovenski.

Gospoda moja, jaz mislim, da nikdo ne bode dvomil, da se glede nemških ljudskih šol Ljubljanskih strogo ravna po tem učnem načrtu, in da se nobeden otrok ne sili pred III. razredom naučiti se le jedno besedico slovenski; gledé slovenskih ljudskih šol v Ljubljani pa se, žal! ne postopa tako. Ne trdim sicer, da se na deških ljudskih šolah ne ravna po omenjenem predpisu; pač pa mi je to znano glede dekliske šole, katera je v poslopji, kjer zborujemo. Izvedel sem, da se v tej šoli že v II. razredu začenja poučevati nemščina in sicer vsak ponedeljek in vsako sredo po poldrugo uro na dan; da se namreč po pol ure čita in po jedno uro piše. Vprašam Vas, kdo bode opravičil tako ravnanje, katero se protivi za Ljubljanske ljudske šole veljavnem učnem redu? Ker nisem mogel izvedeti, kdo je zakrivil to nepostavnost, čutil sem se kot poslanec mesta Ljubljanskega dolžnega, oglasiti se k besedi in opozoriti v prvi vrsti deželni šolski svet in v drugi vrsti mestni šolski svet, da se upreta takemu nepostavnemu in neutemeljenemu ravnanju.

Toliko se mi je zdelo potrebno, izpregovoriti glede ljudskega šolstva. Sedaj pa mi bodi dovoljeno, da omenjam še neko drugo stvar. Ko smo se o šolstvu in sicer ravno o tem paragrafu, ki je sedaj v razpravi, razgovarjali v 9. seji dne 5. novembra 1889. opozarjal je današnji častiti gospod poročevalec po daljšem utemeljevanji na to, da naše srednje šole, katere sicer niso v direktni zvezi z ljudskimi šolami, pa vendar nadaljujejo ljudsko-šolski pouk, zlasti realka, niso tako urejene, da bi mogli slovenski dijaki uživati pouk v slovenskem jeziku. Takrat se je z veliko večino glasov te visoke zbornice sprejela sledeča resolucija: (bere: — liešt:)

„Z ozirom na tesno zvezo, katera obstoji med ljudskim šolstvom in srednjimi šolami, naroča se deželnemu odboru, naj pretehta vprašanje, ali se sedanja jezikovna uredba na Ljubljanski višji realki strinja z osnovo ljudskih šol in z dejanskimi potrebami našega prebivalstva, ter naj o tem predmetu poroča in primerne nasvete stavi v bodočem zasedanju.“

Prišlo je, gospoda moja, bodoče zasedanje, in tukaj nahajam v letnem poročilu deželnega odbora pri § 8., „Šolstvo“, pod marg. št. 3. poročilo, da je deželni odbor tisto resolucijo naznanil deželnemu šolskemu svetu in da bode predložil posebno poročilo.

Visoki zbornici se to lakonično poročilo ni zdelo zadostno in zato je v 15. seji dne 25. novembra leta 1890. — gospod tovariš Kersnik je bil poročevalec — iz lastne inicijative stavil nastopni konkretni predlog:

„Deželnemu odboru se naroča, da v prihodnjem zasedanju v sporazumu s c. kr. deželnim šolskim svetom predloži načrt zakona, zadevajočega realke na Kranjskem v pretni sklepni.“

O realkah namreč mora biti izdan poseben deželni zakon, da se na njih uredi poučevanje gledé učnega jezika. Deželni odbor je potem zopet poročal, da utegne zakonski načrt predložiti v bodočem zasedanju. Toda od takrat, od leta 1890. do danes so pretekla tri dolga leta; pa zastoj sem iskal v vseh poročilih deželnega odbora kakešne koli opombe,

iz katere bi bil mogel posneti, ali in kedaj bomo dobili dotični zakonski načrt. Tudi predloga, ki se nam je obetal, do danes nismo dobili. Žal, da gospod poročevalec deželnega odbora ni navzoč, da bi nam stvar pojasnil. Zdi se mi pa, da, ako o tako važni stvari, kakor je šolstvo, vkljub ponovljenim sklepom visoka zbornica ne dobi nikakoršnega poročila, da je to obžalovanja vredno in da je to od strani deželnega odbora brezbriznost, katera se ne more zadosti obsojati.

Ker stvar dosedaj še ni našla rešitve, oglašil sem se k besedi, da stavim nastopni predlog:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča, da gotovo do bodočega zasedanja predloži načrt zakona, zadevajočega realne na Kranjskem, kateri predložiti mu je bilo naročeno v 15. seji dne 25. novembra 1890“.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo predlog gospoda poslanca Hribarja, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v debati. Gospod poslanec dr. Schaffer se je oglašil k besedi.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Ich habe nur zwei Worte zu sagen. Was die Resolution, welche der Herr Abgeordnete Hribar gestellt hat, anbelangt, so ist sie vom formellen Standpunkte aus nicht ganz ungerechtfertigt, insofern nach seiner Meinung der Landesausschuß dem Gegenstande nicht die entsprechende Fürsorge zugewendet hat. Wenn ich aber trotzdem gegen die Resolution mich erkläre, so geschieht es deshalb, weil ich schon bei den diesfälligen Verhandlungen in früheren Jahren den Standpunkt eingenommen habe und ihn auch heute einnehme, daß die gegenwärtigen Verhältnisse an der Realschule nützlich und vollkommen zweckentsprechend geordnet sind und ich daher eine Änderung in dieser Beziehung nicht für nöthig erachte. Dies ist der meritorische Grund, warum ich und meine Gefinnungsgeoffen in Konsequenz unseres früheren Standpunktes gegen die Resolution stimmen müssen.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima končno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Stegnar:

Častiti gospod poslanec Hribar je obrnil svoj govor na dve strani. V prvi vrsti je omenil, da se na tukajšni dekliški ljudski šoli že v II. razredu poučuje nemščina. Na tem je nekoliko resnice, vender pa dvomim, da se vrši ta pouk po dvakrat na teden skozi vse leto. Znano pa mi je, da se poučuje v nemščini skoro na vseh Ljubljanskih ljudskih šolah v II. razredu ob konci leta, in tudi voditeljica dekliške šole me je zatrjevala, da se poprime nemščine šele koncem leta. Uzrok temu, da se poučuje nem-

ščina nekoliko časa tudi že v II. razredu, je ta, ker je učni smoter nemškega pouka za tretje in četrto leto jako velik, in učenci, ki z branjem in pisanjem v nemščini silno veliko časa zgubijo, stopivši iz IV. razreda v srednje šole nemščine niso toliko zmožni, kolikor zahtevajo gimnazijski profesorji. Ne samo na dekliški, ampak tudi na deški ljudski šoli „na Grabnu“ se v II. razredu porabi nekaj časa v to, da se učenci poučujejo v prvotnem nemškem branji in pisanji, to pa šele, ako so v materinščini z vso tvarino predpisano za II. razred že gotovi. Da se pa v dekliški šoli vse leto v nemščini poučuje, kakor zagotavlja gospod poslanec Hribar, niti ne morem potrditi, niti ugovarjati.

Kar se tiče preosnove realk, stoji večina zbornice še na stališči zahtev prejšnjih let, zato smem v imenu odseka za letno poročilo izreči, da se strinjam s predlogom gospoda poslanca Hribarja. Da se dosedaj od strani deželnega odbora v tej zadevi ni nič ukrenilo, je istina. Častiti gospod poslanec dr. Schaffer pravi, da gospodje iz desne strani ne morejo glasovati za predlog gospoda poslanca Hribarja. Preverjeni smo, da tega ne bodo nikdar storili; da bi se bil deželni odbor lahko kaj zanimal za toli potrebno preuredbo, je pa tudi istina, in jaz pristavljam še to, da bi bili rajše slišali od gospoda poslanca dr. Schafferja, zakaj je deželni odbor v nêmar pustil ukrepe visoke zbornice.

Prosim, da se sedaj prestopi v nadrobno debato o posameznih točkah v obravnavi stoječega poročila.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec bode okliceval posamezne številke, in ako se nihče ne bode oglašil k besedi, zmatram, da je dotični predlog sprejet.

Prosim gospoda poročevalca, da prične.

Poročevalec Stegnar:

Kar se tiče marg. št. 1. „Ustanovitev novih šol“, predlaga odsek za letno poročilo, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Istotako predlaga odsek za letno poročilo, da se vzame na znanje marg. št. 2., „Razširjenje šol“.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Povše se je oglašil k besedi.

Poslanec Povše:

Pod to številko poroča deželni odbor, da je naprosil deželni šolski svet, naj vsikdar poprej obvešča deželni odbor, ako se ravna za kako razširjenje. Slučaj je nanasel, da se je na Ljubljanski nemški dekliški šoli ustanovila vsoporednica k 3. razredu, ne da bi se bil poprej deželni odbor o tej stvari zaslisal. Kratek bodem, reči pa moram, da ne morem odobravati, da je deželni odbor, ko se mu je kršila pravica, deželni šolski svet „naprosil“.

naj v bodoče drugače postopa, ampak rajši bi bil našel v poročilu, da je deželni odbor vložil protest proti takemu poslovanju deželnega šolskega sveta.

Ravnatoko moram glede razširjenja šol v obče obžalovati, da se deželni šolski svet kaj malo ozira na naše finančne razmere. Da se le zadošča zakonu, takoj se razširijo šole. Občina Smartno pod Šmarno goro je glede na velike druge naklade in na velike troške, ki jih ima za občinske stvari, za župnišče itd. prosila, da se vsaj sedaj šola ne bi razširila v dvorazrednico; pa deželni šolski svet se je strogo držal zakonskega predpisa in je prisilil občino, da se mora šola razširiti in napraviti 2. razred. Obračam se torej do načelnika deželnega šolskega sveta, preblagorodnega gospoda deželnega predsednika, s prošnjo, da bi vendar vlada in deželni šolski svet uvaževala, kako ogromne troške ima mala naša dežela za ljudsko šolstvo. Vsi hočemo dobro izobrazbo ljudsko in želimo, da bi ljudske šole procvitale. Ne sme se pa pozabiti, da so bremena silno velika in ne smemo pozabiti tudi na etični moment, kajti bati se je, da bode ljudstvo šole začelo sovražiti, in kdor živi med ljudmi, je gotovo že opazil tu in tam znamenja tega sovraštva. Razvijmo ljudsko šolstvo polagoma, vsaj ni treba vse najedenkrat storiti, kar se je prej v desetletjih zamudilo. Troški za šole so taki, da mora vsak mirno misleč prijatelj dežele naše želeči, da se saj to stori, kar je v moči dežele, in zato bi želel, da se deželni šolski svet ozira na dejanske razmere naše dežele in ne dekretira razširjanj v večrazrednice, kjer po številu učencev ni sile za to.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

S. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Gegenüber dem Herrn Vorredner respective dem Herrn Berichterstatter des Rechenschaftsberichts-ausschusses erlaube ich mir zu bemerken, daß der Fall der Eröffnung einer Schulklasse ohne vorherige Einvernehmung des Landesausschusses nicht an einer deutschen, sondern an der slovenischen achtclassigen Mädchenschule bei St. Jakob hier im Hause erfolgt ist. Es liegt also hier eine irrtümliche Angabe des Rechenschaftsberichtes vor. Der Herr Vorredner hat ferner auf die stets wachsenden Kosten des Schulwesens hingewiesen. In dieser Beziehung erlaube ich mir zu bemerken, daß der Landeschulrath bezüglich der Schulerweiterungen nur langsam und schrittweise vorgeht, aber stehen bleiben kann er unmöglich, denn erstens vermehrt sich die Bevölkerung und wird infolgedessen die Anzahl der Schulkinder von Jahr zu Jahr größer, zweitens aber sind wir in Krain überhaupt mit den Schulen für die gegenwärtige Anzahl der Schulkinder noch nicht so weit, als wir nach dem Gesetze sein müßten. Es ist im Hinblick auf die Finanzlage des Landes bedauerlich, daß die Schulen soviel Geld verschlingen, aber mit dem Gedanken müssen wir uns vertraut machen, daß der Etat für die Schulen naturgemäß von Jahr zu Jahr steigen wird, das ist unvermeidlich und anders gar nicht denkbar. Ich bitte weiter sich die Frage zu stellen, ob gegenwärtig bei dieser Überfüllung

der Schulen der Erfolg überhaupt mit den Kosten im Verhältnis steht. Infolge der Überfüllung wird in vielen Schulen, ohne daß man deswegen den Lehrern einen Vorwurf daraus machen könnte, wenig geleistet; der Lehrer kann eben allen Anforderungen bei der übergroßen Zahl der ihm zugewiesenen Schulkinder nicht entsprechen. Und doch muß er ungeachtet des minderen Erfolges gezahlt werden und ebenso müssen Lehrmittel angeschafft werden. Alles dieses steht öfters in keinem Verhältnis mit den Erfolgen. Diese Verhältnisse aber werden sich günstiger gestalten, wenn wir den Zustand herzustellen trachten, den das Gesetz vor Augen hat. Das Ideal werden wir natürlich nie erreichen, aber so weit wenigstens müssen wir kommen, daß die Lehrer in der Lage sind, nur einer solchen Anzahl von Kindern den Unterricht erteilen zu müssen, die die Erreichung des Lehrzieles nicht in Frage stellt. Die Lage, in der wir uns jetzt befinden, kommt mir vor, wie diejenige eines Mannes, der einen Hausbau unternimmt, für welchen ihm dann die notwendigen Geldmittel fehlen, um den Bau zu vollenden. Die Mauern stehen da, aber er kann das Dach nicht aufsetzen. Große Kosten sind ihm erwachsen, aber das Haus ist nicht wohnlich. So ist es auch hier bei der Schule. Die Grundlagen sind gegeben, aber der Ausbau muß nachfolgen. Ich gestehe, daß mit Rücksicht auf die pecuniären Verhältnisse des Landes eine Überstürzung der Action nicht Aufgabe der Schulbehörden sein kann, aber einem langsamen, schrittweisen Vorgehen können wir uns nicht entziehen, denn es wäre nicht im Interesse der Bevölkerung, wenn wir auf dem Gebiete des Schulwesens hinter anderen Ländern soweit zurückbleiben, daß man einen Vergleich mit diesen nicht mehr ziehen könnte; aber auf das allmähliche Wachsen der Kosten müssen wir allerdings gefaßt sein.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Svetec se je oglasil k besedi.

Poslanec Svetec:

Gospoda moja! Pred saboj imam primerljive zastran šole v Ribnem. Gospod poročevalec nam je razložil, da je ondi le 100 za šolo ugodnih otrok. Pri tem številu sta bila deželni šolski svet in deželni odbor oba nasprotna, da bi se šola razširila na dvorazrednico, ali ministerstvo je pa nazadnje prošnji krajnega šolskega sveta ugodilo. Gospoda moja, to poseganje naučnega ministerstva v naše šolstvo se mi zdi velikega pomisleka vredno. Meni se zdi, da je ta način za naše šolstvo jako nevaren. Le pomislite, koliko šol jednorazrednih imamo, kjer presega število za šolo ugodnih otrok število za jednorazrednice. Ako bi se po tem načinu kakor v Ribnem začelo postopati, da bi se na pritožbo krajnega šolskega sveta proti odločnemu uporabi deželnega šolskega sveta in deželnega odbora ugajalo pritožbam krajnih šolskih svetov, koliko dvorazrednih šol mi dobimo le v jednom letu! Jaz mislim, da naučno ministerstvo takorekoč vsaj v zmislu avtonomije preseza svoj delokrog. Država za vzdrževanje ljudskih šol nič ne priplačuje in torej naj bi po mojih mislih, čeravno se

morebiti iz strogega pravnega stališča ne more ugovarjati tej pravici naučnega ministerstva, tudi ne imela pravice stroškov nakladati. Gospoda moja, po pravici se je poudarjalo to, da naš šolski budget od leta do leta strahovito narašča. Pomislite, da troški za šolstvo sedaj toliko znašajo, kakor troški za vse druge potrebščine, in ti troški bodo naraščali tudi, ako se ne napravljajo nobene nove šole in ne razširjajo obstoječe po naravnem teku. Mi imamo n. pr. sedaj mlade učitelje, nabirajo se petletnice, nastanejo pokojnine in vzgojnine, tako da morajo pri sedanjem stanju troški naraščati od leta do leta, ali sedaj ako bi se na tak način postopalo, da kjerkoli je število za šolo ugodnih otrok zadostno za dvorazredno šolo, da bi se takoj napravila dvorazrednica, potem gospoda moja, bode morala, rekel bi, dežela napovedati konkurz svojega premoženja. Zatorej bi jaz mislil, da naj bi tisti faktorji, ki imajo besedo pri napravljanju in razširjanju šol, z vso natančnostjo pazili, da se ti troški ne napravljajo brez skrajne sile. Seveda nastane vprašanje, kako drugače storiti. Na to vprašanje je odgovor jako težaven, dokler imamo sedanji šolski zakon, vendar nekoliko se da tudi sedaj storiti. N. pr. v marsikaterih krajih prosijo, naj se vpelje poldnevni pouk. Častiti gospod kolega Pfeifer je že lani ali predlanskem (Poročevalec Stegnar: — Berichterstatter Stegnar: „Letos tudi!“) poudarjal to misel. S tako šolo bi se ustrezalo po jedni strani ljudstvu, po drugi strani pa bi se utegnili tudi troški znižati. Ne bilo bi namreč treba, razredov množiti in pri kaki štirirazredni šoli bi se dali razredi celo zmanjšati. Ljudem bi se jako ustreglo s tem, ker bi otroci potem lahko redno doma dobivali hrano in bi imeli pol dneva prostega za kmetijske potrebe. To je sedaj splošna tožba, da otroci takorekoč celi dan v šoli sede, zgodaj zjutraj gredo v šolo, opoldne ne pridejo domu in zvečer pridejo pozno, tako da imajo večinoma le dvakrat, zjutraj in zvečer jedilni obrok. Vsakdo sprevidi, da je to za otroke veliko premalo in zdravju škodljivo. Po drugi strani bi se s tem ustrezalo tudi starišem, zakaj če so otroci ves dan v šoli, potem ne koristijo kmetiskim starišem čisto nič, ne morejo jim pomagati ne pri paši, ne pri varovanju manjših otrok, in stariši nimajo od njih ničesar nego skrb za njih hrano, za šolske knjige, korist pa nič. Torej gospoda moja, jaz mislim, da je vprašanje o vpeljanju poldnevnega pouka jako važno in vsega pomisleka vredno. Po drugi strani bi se dalo nekoliko pomagati proti napravljanju novih šol in razširjanju obstoječih s tem, da bi se šole za silo izpodbujale in podpirale. Šole za silo, gospoda moja, če so v spretnih rokah, bi rekel, nadomestujejo skorej redne šole. V našem okraju, vsaj v bližini navadnega mojega bivališča, imamo tri prav dobro urejene šole za silo, v Štangi in na Janjčem, kjer poučujeta gospoda župnika, in na Savi, kjer poučuje organist. V teh šolah za silo se nauče otroci tega, kar je prav za prav glavni smoter ljudske šole, namreč dobro čitati, pisati in računati in več se tudi v dobro urejeni ljudski šoli ne doseže. Res je, da se otroci mnogo uče,

ali kolikor več se uče, toliko slabejši so potem večinoma v posameznih predmetih, zakaj ne more se prezreti, da naše ljudske šole, kakor so sedaj urejene, imajo tudi svoje slabe strani. Splošna dolžnost, obiskovati šolo, ima ta slabi nasledek, da pridejo sposobni in nesposobni otroci od blizu in od daleč skupaj in nasledek take mešanice je potem, da dobri učenci ne morejo napredovati tako, kakor bi napredovali, ko bi toliko slabih ne bilo vmes in toliko šolo slabo obiskujočih otrok; zakaj učitelj, če je vesten, se vsekako trudi, da tudi slabiji učenci napredujejo in pri tem mora on zanemarjati boljše. Potem mnogoteri teh otrok šolo slabo obiskujejo, kar ima zopet posledico, da si mora učitelj več prizadevati z njimi v škodo drugih, ki bi drugače bolje napredovali. To so take slabosti sedanjega šolstva, katere bi se seveda le s korenito spremembo sedanje šolske zisteme dale predugačiti. Nasledek sedanje uredbe je vsekako ta, da ljudska šola ne rodi tistega sadu, katerega se je od nje nadejalo, da ljudska šola ne razširja Bog ve kako omiko med ljudstvom. Mnogoteri trdijo, da so se učenci iz stare ljudske šole glavnih predmetov, namreč branja, pisanja in računanja, naučili ravnotako dobro, ako ne še bolje, ko sedaj. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „To pa ne!“) Jaz seveda ne bodem dalje o tem razpravljaj, ampak le rečem, sedanja ljudska šola ima svoje slabosti, in če se na to gleda, kar sem jaz nasvetoval, da bi se namreč vprašanje o poldnevem pouku bolj uvaževalo in šole za silo izpodbujale in bolje podpirale, bilo bi to pripomoček zoper naraščanje šolskih stroškov, kateremu naraščanju bode treba z vso energijo se nasproti postaviti. Drugega nimam omenjati, samo opozoriti sem hotel na slab vzgled, katerega je dalo naučno ministerstvo, da je poseglo v naše ljudsko šolstvo in izreklo svojo razsodbo proti volji deželnega šolskega sveta in deželnega odbora, katera dva faktorja vendar razmere naše bolje poznata, nego jih ministerstvo more poznati.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

Š. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Ich hätte die Verhandlung nicht weiter hinausgezogen, wenn nicht der Herr Vorredner neuerdings mit der Bemerkung aufgetreten wäre, daß in der Entscheidung des hohen Ministeriums bezüglich der Schule in Reifen ein Übergriff in die autonomen Angelegenheiten des Landes zu erblicken sei. Die Entscheidung auf der Schulfrage von Reifen ist lediglich die Entscheidung einer Rechtsfrage. Das Gesetz bestimmt nämlich ausdrücklich, es sei eine Schule überall dort zu errichten, wo im Umkreise von 4 km 40 schulpflichtige Kinder vorhanden sind, und weiters dürfen auf eine Lehrkraft nicht mehr als 80 Schüler kommen. Aus diesen Verhältnissen ist der Gemeinde Reifen ein Recht erwachsen auf die Errichtung einer zweiten Classe. Der Landeschulrath, welcher ja immer im Interesse der Finanzen des Landes ein allzusehnelles Anwachsen des Schuletats zu vermeiden

trachtet, hat diesen Umstand berücksichtigen zu sollen geglaubt, und im Einvernehmen mit dem Landesauschusse angeordnet, daß die zweite Classe dermalen noch nicht zu eröffnen sei. Er that dies in der Überzeugung, daß an anderen Orten ein dringenderes Bedürfnis nach Schullerrichtungen und Erweiterungen vorhanden sei, und glaubte die Schullerweiterung in Reifen auf das kommende Jahr hinausschieben zu können, war sich aber bewußt, daß er hiebei dem Geleze vielleicht nicht vollständig Rechnung trägt. Nun hat der Ortsschulrath von Reifen dagegen recurirt, und das Ministerium mußte vom Rechtsstandpunkte aus, diesem Recurse Folge geben. Es handelt sich also nicht um eine administrative Verfügung, sondern um die Entscheidung über einen erhobenen Rechtsanspruch, und hätte das Ministerium nicht so entschieden, so hätte der Ortsschulrath beim Verwaltungsgerichtshofe gewiß Erfolg gehabt und Recht erhalten. Hierin liegt also kein Eingriff in die Autonomie des Landes, sondern es handelt sich nur um die Entscheidung über eine übrigens ganz klare Rechtsfrage. (Poslanec Svetec: — Abgeordneter Svetec: „Das weiß ich auch, aber leider!“)

(Deželnega glavarja namestnik gospod baron Oton Apfaltrern prevzame predsedstvo. — Landeshauptmann-Stellvertreter Herr Otto Freiherr Apfaltrern übernimmt den Vorsitz.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Apfaltrern:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ist nicht der Fall; somit hat der Herr Berichterstatter das Wort.

Poročevalec Stegnar:

Stojim nasproti dvema izpeljavama gospodov predgovornikov, v prvi vrsti preblagorodnega gospoda deželnega predsednika in v drugi vrsti častitega gospoda poslanca Svetca. V tem trenutku bi si želel nekako Demostenovo zgovornost, na drugi strani pa ono zmožnost slikarjev, rečimo Mackarta, da bi Vam opisal stanje ljudskega šolstva in podal pristno podobo ljudskega šolstva. To — žal — ni mogoče in omejiti se moram samo na nekoliko besed.

Preblagorodni gospod deželni predsednik nam je napovedal, da bode etat za ljudsko šolstvo vedno naraščal. Tudi nam je znana ta bitka resnica in vedno bolj čutimo, da ta potrebščina narašča. Ali je pa ta naraščaj opravičen, to je drugo vprašanje. V prvi vrsti mislim, in to je v eni zadnjih sej častiti gospod tovariš Žitnik poročevaje o novih šolskih zgradbah poudarjal, da naj se gleda na to, da se bode šola zboljšala v kvalitativnem in ne v kvantitativnem oziru. Naše šolstvo bo napredovalo le, ako to, kar imamo, zboljšujemo. Gospoda moja, ne varajmo se! Z ustanovitvijo novih šol po hribih, po oddaljenih kotih se ljudsko šolstvo ne bo zboljšalo in ne bo

napredovalo. Proletariat se bo pomnožil, izkazano bo veliko število šol, ali moralnega uspeha ne bo. Notranja vrednost šolskega pouka naj se zboljša, ne pa da se napravljajo šole, v katere mladina redno ne hodi ali pa jo popolnem zanemarja. Šolsko obiskovanje naj se nadzoruje z vso strogostjo, v kolikor to dopušča zakon in človekoljubje. Šolsko obiskovanje je res slabo, ali temu ni krivo učiteljstvo, marveč vsa organizacija, krivi so krajni šolski sveti, in smelo trdim, tudi okrajni šolski sveti. Vem za slučaj, ko je na eni sami ljudski šoli bilo izkazanih za vse leto 1700 in toliko šolskih zamud, in navzlic temu, da so bile vse pravilno naznanjene, se vender niti stopinje ni naredilo, da bi se bile te neznosne razmere zboljšale; zakaj ne, tega ne vem. Kako je pričakovati od šole dobrih uspehov, če je obiskovanje slabo. Z ureditvijo te stvari je podpirati učiteljstvo in potem bodo uspehi boljši. Skrbeti je tudi, da se bodo zboljšale enorazredne ljudske šole, ki imajo pravi konglomerat po starosti in zmožnosti različnih otrok skupaj, s tem, da se jim naklajnajo podpore v praktičnih učilih, katerih sedaj nimajo. Vsa skrb se obrača le na šole v mestih. Mestne šole imamo vedno pred očmi. Tu je vse lepo urejeno. Uspeh teh šol je zagotovljen, trudaljubivost učiteljev priznana in vzgledna; učiteljstvo tekmuje med seboj, kdo bode drugega prekosil. Na deželi pa vsega tega ni in šola se mora boriti z vsakovrstnimi ovirami, poleg tega še z vremenom, s pomanjkanjem učil, z nasprotovanjem starišev, ki nočejo pošiljati otrok v šolo. K temu se pridruži še neugodna okolščina, da je pri poku prisotnih 20—30 vrst otrok. Kako naj učitelj postopa, kako uredi svoj pouk, da bo gledé slovnice, branja itd. imel jednake uspehe, kakor njegov tovariš v mestu? To so rane našega šolstva, ki potrebujejo leka, v tem obziru naj se zboljšajo šolske razmere, ne pa da se ustanavljajo šole po oddaljenih krajih. Samo s pomnožitvijo ljudskih šol napredek ni zagotovljen, ampak s pametno ureditvijo sedanje organizacije. Jaz sem tega mnenja, da ne gre jemati v primero mestnih in ljudskih šol na deželi, marveč da treba tu določiti strogo mejo med enorazrednicami na deželi in mestnimi šolami. Preblagorodni gospod deželni predsednik stoji na stališči zakona. Tudi mi hrepenimo po idealih, ali ti so vsaj na deželi nedosegljivi.

Kar je govoril prečastiti gospod predgovornik Svetec, govoril je — dovolite, da se poslužujem tega izraza — kot izkušen strokovnjak, ne kot c. kr. notar. Dobro pozna razmere po deželi in učiteljstvo mu mora pritrdjevati v marsikaterem obziru. Njegovi nazori so tudi moji nazori.

Ker je splošna debata o ljudskem šolstvu vedno tako obširna in temeljita, zato poročevalcu o letnem poročilu dosti ne preostaje govoriti; a povod je bil tako lep in mikaven, da sem si upal nekoliko grešiti na potrpežljivost visoke zbornice. Priporočam, da uvažujete govor častitega gospoda poslanca Sveteca in s tem si usojam prositi, da prestopimo na daljne točke § 8.

Gledé marg. št. 2. predlaga odsek za letno poročilo, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Točka 3. izvoli naj se tudi vzeti na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 4. omenja, da so se okrajni šolski sveti po nekod popolnili. Predlagam, da se ta točka odobri.

(Obvelja. — Angenommen.)

Višja dekliška šola pri Uršulinkah v Ljubljani stoji na dobrem, število učenk je sicer še majhno, uspehi pa so po nadzorstvenih poročilih sijajni. Prosim, da se odobri marg. št. 5.

(Obvelja. — Angenommen.)

Gledé slovenskih otrok v kočevskem okraji in gledé nemških v Dragi in v Nemški Loki, berete v poročilu pod marg. št. 6.; o tem bi bilo marsikaj omeniti, primanjkuje nam pa še natančnejših vesti; zato odsek za letno poročilo predlaga, da se tudi ta točka vzame na znanje.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Apfaltrern:

Der Herr Abgeordnete Povše hat sich zum Worte gemeldet.

Poslanec Povše:

Pod to številko nahajate izkaz šolskih otrok Kočevskega okraja in nahajate, da je v Dragi šolskih otrok slovenske narodnosti 27, nemške narodnosti pa 161. Če vzamem v roke krajni repertorij iz leta 1880. pa vidim, da je v tej občini 111 Nemcev in 713 Slovencev. Kako se to strinja, tega ne vem in zato prosim, da me pouči gospod poročevalec oziroma se obračam do gospoda deželnega predsednika s prošnjo, da mi razjasni, kako je mogoče, da se je pri številu 840 prebivalcev, med katerimi je 111 Nemcev in 713 Slovencev, po okrajnem šolskem svetu konstatovalo, da je le 27 slovenskih in 161 nemških šolskih otrok. (Odobranje na levi; poslanec dr. vitez Bleiweis: — Beifall links; Abgeordneter Dr. Ritter v. Bleiweis: „Thomann!“) Jaz bi vender le rad vedel, kako se je štetje vršilo, kajti da se je štel po občevalnem jeziku, stvari še ne pojasnjuje. Istina je, da je iz krajnega repertorija iz leta 1880. razvidno, da je v Dragi bilo 111 Nemcev, sedaj pa je samo šolskih otrok nemških izkazanih 161. (Smeh in klici na levi in v središču: — Gelächter und Rufe links und im Centrum: „Čujte, čujte!“) Te številke so tako gorostasne, da nam dajejo dolžnost zahtevati pojasnila. Ne bom se spuščal v ondotne razmere in le še izrekam željo, da bi se šolsko oblastvo, kadar se določuje, katerega jezika so otroci zmožni, tudi prepričalo, ali so otroci nemškega jezika res toliko zmožni, da lahko slede pouku.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Apfaltrern:

Der Herr Abgeordnete Hribar hat sich zum Worte gemeldet.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! O ljudskem šolstvu na Kočevskem se je že večkrat govorilo v tej zbornici, zlasti o šolskih razmerah v občini Dragi; in danes hočem tudi jaz izpregovoriti nekoliko besed in sicer o neki stvari, katere je že omenil častiti gospod predgovornik. Vender bodem, govoreč o marg. št. 6. § 8. letnega poročila, ločil to vprašanje na dva dela; v prvem delu bodem govoril o tistih šolah na Kočevskem, katere štejejo po uradnih izkazih največ slovenskih otrok; potem pa bodem prestopil k drugim šolam, katere obiskujejo slovenski otroci v manjšem številu nego nemški in o številkah uradnih izkazov.

Šola na Kočevskem, katera ima največ slovenskih otrok, namreč 49, je šola v Nemški Loki. To šolo obiskujejo otroci nemških starišev iz Nemške Loke, okraja Kočevskega in otroci slovenskih starišev iz slovenske občine Čeplje, Črnomaljskega okraja.

Pred nekaterimi — mislim pred 3 leti — je imel visoki deželni zbor priliko, obravnavati o prošnji Čepljanske občine za izredno podporo za stavbo šole. V tisti prošnji so se pripovedovale tako čudne reči — in ni bilo dvomiti, da so utemeljene in resnične, ker jih je poročalo županstvo samo — da je bil vsled tega finančni odsek res izredno naklonjen Čepljanski občini in je predlagal, da se dotična prošnja ugodno reši in občini dovoli nenavadno velika podpora. In kaj je bilo povedano v tej prošnji? Pripovedovalo se je, da so slovenski otroci, kateri morajo iz Črnomaljskega okraja hoditi v nemško šolo v Kočevje, izpostavljeni zasmehovanju nemških učencev in da žalibog učitelj ničesar proti temu storiti ne more, ker se zunaj šole ometujejo z blatom, zmerjajo z „neumnimi Kranjci“ in drugimi psovki, čegar zabraniti učitelj nima nobene moči. Zaradi tega je občina Čepljanska spoznala, da je skrajni čas, da se ustanovi tam šola, tako da bi slovenski učenci Čepljanski dobivali v domači občini pouk v svojem jeziku.

Pa tudi v drugem oziru — iz didaktično-pedagoških razlogov — potrebno je, da se ta šola kar najhitreje ustanovi. Slovenski učenci morajo v šoli poučevani biti v slovenskem materinem jeziku, ako se hoče, da bode šola imela kaj uspeha. Res je, da je šola v Nemški Loki urejena tako, da se poučujejo nemški in slovenski otroci posebej; ali fakta, katera sem poprej omenil, dostikrat silijo slovenske učence, da, ko so hodili prvo leto v šolo in ujeli par nemških besedi, prestopajo v nemški oddelek, tako da se vsled tega zmanjšuje število otrok v slovenskem oddelku. Kot dokaz za to, gospoda moja! služi Vam, da je šola v Nemški Loki leta 1889. štela 70 slovenskih otrok, med tem ko jih je leta 1893. bilo izkazanih, kakor vidite pod marg. št. 6. § 8. letnega poročila, samo 49.

Končno mora tukaj merodajno biti pa tudi to, da imajo učenci iz Čepljanske občine, v katero spadajo vasi Čeplje, Vimol, Vrtače in Zadrec, vendar tudi precej daleč do šole v Nemški Loki. Ta šola

bi lahko ostala za tiste za šolo godne otroke, kateri bivajo v Nemški Loki sami; ni pa potrebno, da bi hodili tja otroci iz Črnomaljskega okraja. Rekel sem, da imajo ti otroci precej daleč do šole v Nemški Loki, in kaj to pomeni, uvideli bode te sami, ako pomislite, kako stroga je zima in kako nenavadno veliko snega je v tistih krajih in ako pomislite, da so od Nemške Loke oddaljene vasi in sicer Čepļje 3·1 km, Vimol 2·9 km, Vrtače 2·8 km in Zadre 2·2 km. To je precejšnja daljava, katera marsikaterega učenca zadržuje, da po zimi ne gre v šolo in zaostaja vsled tega v pouku. Ker smo že imeli prošnjo občine Čepļjanske, na katero sem se poprej skliceval, v visokej zbornici in ker je zares želeli in neobhodno potrebno, da ta občina pride do lastne šole, priporočal bi, da naj bi deželni odbor v pretres vzel vprašanje, ali ne bi kazalo, da se občini Čepļjanski za izredno podporo pripomore v to, da se izpelje nujno potrebna šolska zgradba. V tem oziru bom koncem svojega govora stavil primerno resolucijo.

Sedaj pa, gospoda moja, prestopam k drugemu delu svojega govora, o katerem sem rekel, da bom govoril o številkah uradnega poročila z dne 27. julija leta 1893.

Takoj v uvodu dotičnega uradnega poročila govori se, da je sestavljeno poročilo na podlagi ljudskega štetja z leta 1890. dne 31. decembra. To je jako modro, ker se je v teku desetih let, od ljudskega štetja leta 1880. do ljudskega štetja leta 1890., razmerje med številom slovenskega in nemškega prebivalstva v nekaterih občinah spremenilo na tako čuden način, da človek ne more verjeti, kako da so nekateri prejšnji Slovenci — in teh je na stotine — najedenkrat tekoma desetih let postali Nemci. Bržkone zvršilo se je nad Kočevskimi Slovenci tisto čudo, katero se je nekdaj zvršilo nad apostelji, da je prišel sv. Duh v podobi gorečih jezikov nad nje, tako da so se v kratkem času naučili nemškega jezika, pozabili jezik slovenski in vsled tega popisani bili za Nemce. (Veselost na levi. — *Heiterfeit links.*)

Gospoda moja, stvar je jako resna. Gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel bode skorej gotovo ustal in se skliceval na to, da je že pred dvema letoma dal razumeti, da so faktične razmere na Kočevskem drugačne, nego se da soditi na podlagi ljudskega štetja leta 1880. in da bode prihodnje ljudsko štetje izpadlo čisto drugače. Odkritosrčno povem, da sem se takrat na prvi hip jako čudil, kako more ekscelenca baron Schwegel vedeti, da bode štetje leta 1890. izpadlo drugače, nego bi se bilo dalo pričakovati po štetji iz leta 1880. Ali ko sem pozneje natančneje premislil stvar in pomislil, kdo je vodil poslednje ljudsko številenje, potem se nisem kar nič več čudil, kajti čutil sem, da je ekscelenca baron Schwegel najbrže moral imeti kak namigljaj, kaki bodo rezultati ljudskega številenja v občini Dragi in Travi, ker to je tista slovenska enklava v Kočevskem vojvodstvu — kakor je ta okraj imenoval premodri ravnatelj kočevskega gimnazija. Ko sem te stvari premislil, tedaj sem tudi jaz

vedel, kako bode izpadlo ljudsko štetje v dotičnih krajih. Čuli smo takrat, kako sta ekscelenca baron Schwegel in zastopnik visoke vlade strogo naglašala, da so številk, izkazane po statistični centralni komisiji take, da se na vsak način moramo na nje zanesti. Jaz sem rekel, da je na Kranjskem veliko narejenih Nemcev, Slovencev po rodu in jeziku, pa štetih za Nemce in odvzetih Slovincem. Takrat se je reklo, da so te številk neovrgljive; včeraj šele pa smo slišali v finančnem odseku, kako sta gospoda poslanca ekscelenca baron Schwegel in Luckmann dokazovala, da številk statistične centralne komisije za Kranjsko niso zanesljive, češ da število, s katerim je izkazano stanje živine na Kranjskem, nikakor ni zmatrati kot pravo število živine. (Veselost na levi. — *Heiterfeit links.*) Tukaj, gospoda moja, se mi zdi, da tiči nekako protislovje. Ako so jedne številk zanesljive, potem so zanesljive vse. Vender pa rad pritrdim ekscelenci baronu Schweglu, da številk gledé popisa domače živine niso zanesljive, kakor sem na drugi strani popolnoma prepričan, da niso zanesljive tudi številk gledé ljudskega štetja. Vzemite številk uradnega poročila, katero sem poprej omenil in primerjajte jih s številkami v repertoriji krajev, sestavljenimi na podlagi ljudskega štetja leta 1880. Zé častiti gospod predgovornik je omenjal nekoliko teh števil. Naj bode sedaj tudi meni dovoljeno, da govorim nekoliko bližje o tej stvari. V mislih imam posebno občini Drago in Travo, akoravno moram reči, da se je tudi po drugih krajih ljudsko štetje vršilo jako čudno; vsaj n. pr. nahajam, da je iz uradnega izkaza v letnem poročilu izpuščena občina Lienfeld, v kateri je tudi nekaj Slovencev in kolikor je meni znano, tudi nekaj za šolo godnih otrok. Ali ker jih ni toliko, da bi se za nje imela ustanoviti posebna šola, na to stvar ne bom polagal posebne važnosti. Pa poglejmo, kako so se izkazale številk za šolo godnih otrok v drugih krajih, kateri so tukaj v letnem poročilu naštet. Če vzamem za podlago ljudsko štetje leta 1880. — ker mi statistični podatki za leto 1890. niso na razpolaganje — tedaj se je naštel v Nemški Loki 480 Nemcev in v Čepļjanski občini, katera je všolana v Nemško Loko, 380 Slovencev. Število za šolo godnih otrok pa je izkazano 82 nemške in 49 slovenske narodnosti. Po tej primeri je razvidno, da bi moralo za Kočevsko mesto izkazanih biti za šolo godnih otrok slovenske narodnosti mesto 11 otrok 20 in v Srednji vasi mesto 6 faktično 12 slovenskih otrok, zakaj število slovenskih prebivalcev v Kočevji znaša 108, v Srednji vasi pa 76.

Vender so te stvari bolj postranskega pomena in jaz hočem posebno opozarjati le na razmere v Dragi. V Draško občino sta všolani vasi Draga in Trava. V Dragi se je naštel 713 Slovencev in 111 Nemcev, v Travi pa 530 Slovencev in 141 Nemcev. Skupaj torej štejeta vasi Draga in Trava 1243 Slovencev in 252 Nemcev. Za šolo godnih otrok pa je izkazanih na 1243 Slovencev 27 otrok in na 252 Nemcev 161 otrok. (Klici na levi: —

Rufe linš: „Čujte, čujte!“ To je tako krivično razmerje, da mora vsakdo, ki ima zmisel za faktične razmere, reči, da se tukaj slovenskemu stanovništvu godi velika krivica in ta krivica se mu godi z vednostjo politične oblasti, kar bodem pozneje dokazal z dati, katera so mi na razpolaganje.

Gospoda moja, navadno se mora soditi, da je v vsaki občini toliko otrok od 1. do 7. leta in mladih ljudi od 14. do 18. leta starosti, kolikor je od 7. do 14. leta za šolo godnih otrok. Ako je torej v Dragi in Travi izkazanih 161 za šolo godnih otrok nemške narodnosti — in računite na tej podlagi, koliko je v tej občini poleg teh Nemcev starih manj ko 18 let — najdete, da jih mora biti 322, kar je jako čudno, ker je vsega nemškega prebivalstva naštetega le 252 duš. (Klici na levi: — Rufe linš: „Čujte, čujte!“) Vprašam Vas, gospoda moja, ali so večnoveljavni prirodni zakoni v Dragi tisti kakor drugodi in ali se Vam ne zdi, da Nemce v Dragi kar iz hrušek tresejo? (Veselo na levi. — Šeiterfeit linš.) Kako pa je prišlo, da se je v Dragi štelo tako čudno? Dejal sem poprej, da je nemogoče, da bi se bili ljudje v Dragi in Travi tekom desetih let tako ponemčili, in resnica je tudi, da se niso ponemčili, kar dokazuje neka druga stvar, katere rekurz leži pri visoki vladi in katera zadeva občinske volitve v Travi, ki so se zvršile popolnoma nepostavno samo v ta namen, da bi prišli na krmilo Nemci in da bi se potem moglo reči: Glejte, vender smo leta 1890. prav številili, imamo že občinski zastop v nemških rokah. To se pa ni zgodilo, kajti slovenski volilci — in teh je v Travi $\frac{3}{4}$ — bili so oprezni in sedaj ima vlada reševati nek rekurz, ki je pa med tem v neki drugi inštanci že rešen zelo v nečast kočevskega okrajnega glavarja pl. Thomanna, kateri je začel tisto gonjo na Slovence v Kočevskem okraji in ki se je bil v glavo vtepel, da se mora v Travi ustanoviti nemška šola in popolnoma zatreti slovenski jezik. Da je to resnica, kaže vse delovanje tega gospoda okrajnega glavarja. Dokler ni bil imenovan okrajnem glavarjem, se je držal rezervovano, ravnal je previdno. Kakor hitro pa je imel v rokah dekret, stopil je iz reserve in začel odkriti boj proti slovenskemu življu v vsem obsegu „vojevodstva“ Kočevskega. Da dokažem, da je resnična moja trditev, naj povem, kako je ravnal okrajni glavar Kočevski gledé imenovanja krajnega šolskega nadzornika v Dragi. Po deželnem šolskem zakonu z dne 25. februvarja l. 1870. pripada vsled določbe § 15. okrajnemu šolskemu svetu tudi pravica, imenovati krajne šolske nadzornike. Krajni šolski nadzornik v Dragi je bil do definitivnega imenovanja pl. Thomanna okrajnim glavarjem vedno tamošnji župnik. To je čisto naravno, ker je župnik tam gotovo najbolj izobrazena oseba in ker tak nadzornik najbolj uspešno nadzoruje pouk v ljudski šoli.

Reklo se mi bode morebiti, če se je pozneje zvršila kaka izprememba gledé nadzorstva dotične šole, da tega ni mogel storiti okrajni glavar, ampak okrajni šolski zastop. Ali kdor pomisli, kako je sestavljen okrajni šolski svet v Kočevji in pomisli, kako imajo sploh povsodi okrajni glavarji okrajne

šolske svete v rokah, kakor to dokazuje nek dogodek, ki se je pripetil pred par letoma na Gorenjskem in o katerem se je razpravljalo tudi v tej visoki zbornici, ne bode niti za trenutek dvomil, da, če se je pozneje v šolskem nadzorovanju v Dragi zvršila kaka sprememba, je ta sprememba izhajala jedino le iz inicijative okrajnega glavarja, ki je vedel okrajni šolski svet pridobiti za se. Ali je pa bilo res potrebno, da je voditelj okrajnega glavarstva Kočevskega pl. Thomann, ko je postal okrajni glavar, takoj spremenil šolsko nadzorstvo v Dragi? Jaz sem zastoj povpraševal, kaj je zagrešil prejšnji krajni šolski nadzornik; nikdo mi tega ni mogel povedati in stvari pojasniti, in istotako se gotovo iz uradnih aktov ne da konstatovati, zakaj se je gospod župnik moral odstraniti od šolskega nadzorstva. Ali stvar je taka: gospod župnik se okrajnemu glavarju ni zdel sposoben za njegove nakane; pač pa se mu je za ta posel sposobna zdela neka druga oseba in tako je prišlo, da je okrajni glavar po nalogu okrajnega šolskega sveta Kočevskega najedenkrat imenoval za krajnega šolskega nadzornika nekega Janeza Wessela, ki se piše seveda z dvema „ss“ in čegar ime priča o pristni nemški narodnosti tega moža. In, gospoda moja! kdo pa je bil ta Janez Wessel? Priprosti kmet, ki nikdar ni bil v nobeni šoli in ki je komaj za silo v stanu podpisati svoje ime. (Klici na levi: — Rufe linš: „Čujte, čujte!“) Tak človek torej zdel se je gospodu okrajnemu glavarju Kočevskemu bolj sposoben za šolskega nadzornika, kakor župnik, kateri ima osem gimnazijskih razredov in potem bogoslovje; ki ima torej višjo omiko v svojej lasti. Ali ta Janez Wessel ni dolgo zvrševal mučnega novega svojega posla. Godilo se mu je precej slabo, kakor se slabo godi marsikateremu kmetu na Kočevskem, in nekega dne pobral je, ne da bi se bil poslovil od gospoda okrajnega glavarja, svoja šila in kopita in šel preko oceana. (Veselo na levi. — Šeiterfeit linš.) Sedaj je šola ostala brez nadzornika in ko je okrajni glavar to izvedel, poslal je dekret za šolskega nadzornika nekemu gozdarskemu čuvaju v službi kneza Auersperga, Jožefu Pospisilu. (Klici na levi: — Rufe linš: „Čujte, čujte!“) Gospoda moja, jaz navajam imena, da se mi ne bode od strani zastopnika visoke vlade očitalo, da niso fakta, kar navajam. Ali kaj se je sedaj zgodilo? Omenjeni gozdni čuvaj je bil pametnejši, kakor gospod okrajni glavar Kočevski; izprevidel je, da nima sposobnosti za šolskega nadzornika; vrnil je torej dekret gospodu okrajnemu glavarju, češ da takega posla prevzeti ne more. Na to je šola celo leto ostala brez nadzornika, ker v Dragi in Travi ni bilo takega človeka, kateri bi bil po mnenju gospoda okrajnega glavarja Kočevskega sposoben, podpirati naskoke njegove na slovenski jezik. Sedaj pa čujte, kaj se je pozneje zgodilo. Sreča je hotela, da je meseca decembra leta 1893. s Češkega bil prestavljen v tisto občino nek šumar v službi kneza Auersperga, Vilhelm Eiselt, star 27 let. Prišel je meseca decembra leta 1893. v Draško občino in že dne 2. februvarija leta 1894. dobil je od okrajnega glavarja Kočevskega pod

št. 79 dekret, s katerim je bil imenovan šolskim nadzornikom v Dragi. (Klici na levi: — Rufe links: „Čujte, čujte!“) In ta človek, ki ima nadzorovati slovensko šolo, ne zna niti besedice slovenski, pač pa javno prepoveduje slovenski govoriti, in psuje slovenski jezik. (Klici na levi: — Rufe links: „Sramota!“) Gospoda moja, vse to je dokazano, to so fakta, ali te žalostne razmere, to preganjanje slovenskega šolstva na Kočevskem silijo me, da moram še nekaj povedati, kar sicer ne bi bil povedal in o čemer v parlamentu govoriti je težko. Neprijetno je očitati komu osobne lastnosti, in morebiti tudi plemenito ni, pa če se na tak način postopa proti slovenskemu narodu, kakor se to godi na Kočevskem, potem moram pokazati, kaki so tisti ljudje, katere kliče okrajni glavar pl. Thomann, da nadzorujejo slovensko šolo in po čem je tisti Eiselt, ki ne zna besedice slovenski, sposoben opravljati ta posel. Ali ima šolsko omiko, tega ne vem, pa kot šumar mislim, da gotovo ne bode imel Bog ve koliko šolske izobraženosti; pač pa je gotovo, da zmiraj govori o velikonemških demonstracijah, da prepoveduje ljudem, govoriti slovenski in da je celó gostilničarju prepovedal, da — kedar je on tam — nikdo ne sme priti v njegovo gostilno, ki ne zna nemški. Ali še neko drugo dobro lastnost ima ta šolski nadzornik; opija se namreč strašno rad in sicer tako, da se ljudje in otroci škandalizujejo. Zgodilo se je, da je v Travniku v gostilni Lunačkovej opil se tako, da je padel pod mizo (Poslanec dr. Bleiweis-Trsteniški: — Abgeordneter Dr. Bleiweis-Trsteniški: „Slava mu!“) in da so ga ljudje izpod mize morali izvleči in odpraviti iz gostilne. Imenoval sem kraj, kjer se je to zgodilo, in če je visoki vladi na tem ležeče, da izvé, ali je resnično, kar sem povedal, pripravljen sem preblagorodnemu gospodu deželnemu predsedniku, ako hoče stvar preiskati, navesti priče, da mi tukaj ne bode treba navajati imen.

Gospoda moja, tako se godi z ljudskim šolstvom na Kočevskem, tako ravna okrajni glavar pl. Thomann nasproti slovenskemu prebivalstvu in vredna naloga in pglavitni namen mu je, kolikor mogoče zatirati slovenski živelj, ker se mu menda zdi vladna zistema v Avstriji taka, da bode tem bolje napredoval, čim več zaslug si bode stekel za to, da postane „die Wacht am Rhein“ polagoma tudi „die Wacht an der Adria“.

Čutil sem si v dolžnost, navesti ta fakta, ker sem zmatral za greh, da bi kot zastopnik slovenskega naroda, kateri v ogromni večini biva v naši deželi, molčal o takih krivicah in ker mislim, če je visoki vladi res na tem, da izvaja odkritosrčnost in poštenje, kakor jo je poudarjal v svojem programu načelnik koalicijskega ministerstva v državnem zboru, da bode zastopnik visoke vlade takoj preiskal stvari, katere sem navajal in da se bode strogo kaznoval tisti, ki je vse te krivice prouzročil. Ako pa misli visoka vlada in se mi bode od strani preblagorodnega gospoda deželnega predsednika morebiti ugovarjalo, da vse to, kar sem povedal, ni resnica, potem bi si moral pač zopet izprositi besedo in potem si bodem dovolil

na podlagi aktov navajati še druge dokaze, kateri pa utegnejo v še lepšo luč postaviti okrajnega glavarja Kočevskega. (Odobrovanje na levi. — Beifall links.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Apsalttrern:

Der Herr Abgeordnete Dr. Schaffer hat das Wort.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Der Herr Vorredner hat vor einigen Tagen in diesem hohen Hause den Grundsatz ausgesprochen, daß Angelegenheiten, die hier zur Sprache gebracht werden, niemals vom persönlichen, sondern rein nur vom sachlichen Standpunkte zu betrachten seien und er es prohorrescire, wenn persönliche Momente in die Debatte gezogen werden. Ich weiß nicht, ob seine heutige Rede den Beweis liefert, daß er diesen Grundsatz in der Praxis auch als für seine Person gültig anerkennt. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Das waren sachliche Momente.“) Nun ich kann ihm auf dieses Gebiet nicht folgen, nicht nur, weil ich für meine Person diesen Grundsatz stets hochgehalten habe, sondern auch, weil mir, ich muß es offen gestehen, diese Verhältnisse nicht bekannt sind und ich von derartigen Dingen dermalen nicht sprechen will. Aber der Herr Vorredner wird es mir nicht übel nehmen, wenn ich sage: Solange das, was er vorgebracht hat, nicht durch eine unbefangene Untersuchung vollständig festgestellt ist, erlaube ich mir gegen diese Angaben gerechten Zweifel zu hegen. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Imena sem imenoval!“) Die Untersuchung soll durchgeführt werden, dann werden wir hören, was an der Sache ist. Das wollte ich nur so nebenbei bemerkt haben.

Nun komme ich zum Ausgangspunkte der Debatte, nämlich zu den Ausführungen des Herrn Abgeordneten Povše, die sich zum Theil mit jenen des zweiten Herrn Redners decken. Beide Herren haben einige statistische Bedenken vorgebracht, die aber so augenfällig unrichtig sind, daß ich mich wundere, daß sie überhaupt vorgebracht wurden, und der Herr Abgeordnete Povše hätte, anstatt vom Herrn Beichterstatter, respective vom Herrn Landespräsidenten Aufklärungen zu verlangen, seine Neugierde auch selbst befriedigen können. Er hat, wie er gesagt hat, das Volkszählungsverzeichnis für das Jahr 1880 vor sich gehabt, aber wir haben ja schon die Resultate der Volkszählung für das Jahr 1890 zur Verfügung, diese sind in der Hauptsache schon herausgegeben worden. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Jih nimam na razpolago.“) Es ist also schon von vornherein ein falscher Standpunkt, wenn man die gegenwärtige Zahl der schulbesuchenden Kinder in Vergleich zieht mit den Angaben des Repertoriums für das Jahr 1880. Sie müssen die Resultate der Volkszählung im Jahre 1890 zur Grundlage nehmen und wenn Sie das thun, so werden Sie sehen — ich habe das ziffermäßige Material im Momente nicht zur Hand, aber im Allgemeinen sind mir die Verhältnisse gegenwärtig, — daß die hier angegebene Zahl der deutschen und slowenischen Kinder in einem ziemlich richtigen Verhältnisse zur Bewohnerzahl steht. (Ugovor v središci in na levi. — Widerspruch im Centrum und links.) Nun, meine Herren,

das ist die eine Einwendung, die von Seite der beiden Herren Redner erhoben worden ist. Die andere ging dahin, die Zählung vom Jahre 1890 sei nicht richtig und ich glaube der Herr Abgeordnete für Laibach hat behauptet, die Zählung im Jahre 1880 sei besser gewesen. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Ja wohl!“) Das, glaube ich, ist nicht der Fall und wenn ich schon in die Details eingehen muß, so möchte ich Sie nur an eine bekannte Thatsache erinnern: Wer hat denn die Zählung im Jahre 1890 in Suchen durchgeführt? Ich schide voraus, daß das nebensächlich ist und ich überzeugt bin, jeder Beamte in Krain habe die Zählung nach bestem Wissen und Gewissen durchgeführt. Aber von Ihrem Standpunkte, die Sie in dergleichen Dingen auf die nationale Zugehörigkeit Wert legen, — ein Standpunkt, den ich nicht theile, — werden Sie doch zugeben müssen, daß die Zählung vom Jahre 1890 von einem entschiedenen Anhänger Ihrer Partei durchgeführt worden ist. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Vsaj ni res!“) Das ist eine unbezweifelbare Thatsache; „ni res“ kann man leicht rufen, aber ich bitte sich aus den Acten über den Vorgang bei der Volkszählung zu überzeugen. Was ist daraus zu entnehmen? Daß die Zählung vom Jahre 1890 vollständig unbeanstandet durchgeführt worden und richtig ist, daß aber im Jahre 1880 unserem Standpunkte und der deutschen Bevölkerung in Suchen ein horrendes Unrecht geschehen ist; das ist das Richtige.

Nun habe ich aber zu dieser Frage noch etwas zu bemerken. Wenn man sich auf den gesetzlichen Standpunkt stellt, der allgemein gilt, so ist das Resultat der Volkszählung ganz gleichgültig für den Besuch der deutschen oder slovenischen Abtheilung, da es den Eltern deutscher oder slovenischer Nationalität vollkommen frei steht, ihre Kinder in jede beliebige Abtheilung zu schicken; das ist derzeit ihr unzweifelhaftes Recht und gesetzlich vollkommen gestattet. Es besteht also in dieser Beziehung kein Zusammenhang zwischen den die beiden Abtheilungen besuchenden Schulkindern und der bei der Volkszählung erhobenen Nationalität der Eltern. Es ist aber nicht nothwendig, auf diesen Ausweg zu kommen, weil die Volkszählung vom Jahre 1890 für jeden Unbefangenen das richtige Verhältnis der schulbesuchenden Kinder ergeben hat. Auf die Volkszählung überhaupt, worüber auch Bemerkungen gemacht worden sind, komme ich nicht des Näheren zurück, sondern sage nur, daß darüber kein Zweifel obwalten kann, wer davon den Nutzen gehabt hat. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Die Slovenen!“ Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Die Deutschen!“) Nehmen Sie z. B. nur die Stadt Laibach, und Sie werden finden, daß die Zahl der Deutschen um die Hälfte oder das Dreifache zu gering angegeben ist. Sie wissen, daß die Umgangssprache hiefür maßgebend ist, wenn aber dies der Fall ist, so müßte man in Laibach nicht 5000, sondern 10000 bis 15000 Deutsche zählen.

Was die Schule in Unterdeutschau anbelangt, so glaube ich, daß dort, was den Unterricht an und für sich und die Klasseneintheilung betrifft, geordnete und ruhige Zustände herrschen, soweit aber der geehrte Herr Vorredner von Anfeindungen, Mißhandlungen usw. gesprochen hat, so hat er hiefür keine Beweise vorgebracht, und ich muß daher die Richtigkeit seiner Behauptungen

entschieden in Abrede stellen. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Dopis zupanstva!“) Ich muß in solchen Dingen an dem Grundsatz festhalten, was nicht stricte bewiesen ist, auf das gehe ich nicht ein und muß daher gegen die vorgebrachten Behauptungen protestiren. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Stricte Beweise werden wir von Gottschee nie bekommen!“) Ich schließe damit, daß ich sage, daß es sich in dieser ganzen Frage, von Draga und Unterdeutschau abgesehen, nur um eine minimale Anzahl von Schulkindern handeln kann. Weiters aber kommt überhaupt hiebei der Umstand in Betracht, daß der Gottscheer Bezirk ein gemischter Bezirk ist und daher ebenso leicht auch in slovenischen Schulen deutsche Kinder und umgekehrt anzutreffen sind, was an der Sprachgrenze füglich unvermeidlich, aber ohne Bedeutung ist.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Der Herr Landespräsident hat das Wort.

H. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Bezüglich der vorgebrachten statistischen Daten sei mir nur eine ganz kurze Bemerkung gestattet. Wie die Herren wissen, haben im Gottscheer Bezirke bei der Zählung im Jahre 1890 stets zwei Commissäre mitgewirkt. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Beide waren Deutsche!“) Soviel ich weiß, wurde von dem früheren Herrn Landespräsidenten Baron Winkler die Anordnung getroffen, daß bei der Zählung in den einzelnen Gemeinden immer zwei Commissäre zusammen, ein Deutscher und ein Slovener, fungirten, damit in sprachlicher Rücksicht die genauesten Daten ohne Beeinflussung der Bevölkerung erhoben werden könnten. So wurde auch in Gottschee vorgegangen, und ich denke also, daß diese Zahlen doch auf Richtigkeit Anspruch machen können. Was die verschiedenen Recriminationen, die von Seite des Herrn Abgeordneten für Laibach vorgebracht wurden, anbelangt, so bedauere ich, daß sie hier im Landtage vorgebracht worden sind. Sind die Angelegenheiten so, wie er sie geschildert hat, und wenn es richtig ist, wie er behauptet, daß er noch etwas ähnliches in der Tasche habe, so hätte ich geglaubt, es wäre der natürliche Weg der gewesen, wenn diese Beschwerden directe an den Landesschulrath gekommen wären. Dem Landesschulrath aber ist in dieser Beziehung keine Beschwerde zugekommen. Was der Herr Abgeordnete jetzt vor das hohe Haus gebracht hat, ist, glaube ich, eine Belästigung desselben, da dies alles im administrativen Wege hätte ausgetragen werden sollen; und ich würde in dieser Angelegenheit nur dann vorgehen können, wenn er mir sein Material zur Verfügung stellt. Solange ich aber dieses Material nicht habe, kann ich nicht klar ersehen, was an der Sache ist.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Der Herr Abgeordnete Hribar hat sich zum Worte gemeldet.

Ich ertheile ihm dasselbe, erjuche ihn aber, sich kurz zu fassen, denn wenn wieder eine Stunde gesprochen werden sollte, so möchte ich denn doch bitten.

Poslanec Hribar:

Gospod namestnik deželnega glavarja! Blagovolite vzeti na znanje, da ne potrebujem nobenega opomina o tem, kako naj izvršujem svojo poslansko dolžnost. Če mislim, da je treba in moja dolžnost, da govorim, bodem to tudi izvršil; stvar gospodov kolegov pa je, ali me hočejo poslušati, ali pa se oddaljiti iz dvorane. Sicer pa bodem govoril res na kratko in sploh se ne bi bil oglasil k besedi, ako ne bi bil poprej že rekel, da bodem to storil le, ako bi kdo hotel dokazovati, da moje trditve niso bile resnične. Ako bi gospod dr. Schaffer ne bil govoril, tudi jaz ne bi odgovarjal; tako pa se čutim dolžnega, da pridodam svojim trditvam dokaze.

Gospod poslanec dr. Schaffer je omenil Nemške Loke in mi je očital, da niso bila fakta, kar sem navajal. Jaz sem se skliceval izključno na prošnjo, katera leži v arhivu deželnega zbora, na prošnjo, katero je poslalo županstvo Čepljanske občine in kjer je vse ono naštet, kar sem navel jaz. Tam naj si ogleda tovariš gospod dr. Schaffer stvar in videl bode, da je res to, kar sem trdil.

Ako je rekel gospod predgovornik, da je okrajni komisar Pirc, kateri je imel izvršiti ljudsko štetje na Kočevskem, naš pristaš, mislim, da bi gospod Pirc sam živahno protestoval proti taki trditvi. Resnica pa je, da si je okrajni glavar Kočevski, pl. Thomann mislil, da bomo mi molčali, ako bo gospod Pirc kot Slovenec po rodu, izvršil ljudsko štetje v Dragi in Travi, čes, da mu bomo kot rojenemu Slovincu toliko zaupali, da ne bomo potem dvomili o zanesljivosti rezultatov ljudskega štetja. Gospod okrajni glavar pa ni pomislil, da je lahko izvedeti bilo po drugem potu, kako se je vplivalo na prebivalstvo — gospoda moja, priče so tukaj, imate jih v Travi kolikor jih hočete — in kako je okrajni glavar pl. Thomann sam agitiral v Travi in obljuboval ljudem, da se bode v Travi ustanovila posebna nemška šola, ako se Travani dajo šteti za Nemce. Kakor rečeno, priče za to so tukaj in imena dal bodem na razpolaganje preblagorodnemu gospodu predsedniku visoke deželne vlade.

Pa še nekaj dokazuje, da se ljudsko štetje na Kočevskem ni tako vršilo, kakor bi se bilo moralo vršiti. V Travi bile so leta 1891., torej dobro leto po ljudskem štetju, občinske volitve. Za časa ljudskega štetja našel je komisar, ki je bil poklican, da vodi ljudsko število, pripravo osobo v županu Jožefu Kordežu. Ta Kordež, Nemec po mišljenji in prepričanju in Slovenec le po rodu, ker je iskal svojo osebno korist v tem, biti Nemec, postopal je pri ljudskem štetju seveda v zmislu okrajnega glavarja. Leto potem pa so se, kakor rečeno, vršile volitve v občinski zastop. Leta 1890., ko se je vršilo ljudsko štetje, bila je občinska uprava še v narodnih rokah, leta 1891. pa so se napele vse sile, da bi bil gospod pl. Thomann dokazal, da je Trava res nemška občina. In kako se je to storilo? Storilo se je to tako, da se je sestavil nepravilen volilni imenik

Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr von Apfaltrern:

Wir sind ja bei der Debatte über den Unterricht der slovenischen Kinder in Gottschee und nicht bei der Volkszählung. Ich ersuche den Herrn Redner, an den Gegenstand sich zu halten.

Poslanec Hribar:

Na opomin gospoda namestnika deželnega glavarja moram odgovoriti, da je istotako, kakor sem jaz govoril o ljudskem štetju na Kočevskem, govoril o njem tudi gospod predgovornik dr. Schaffer. Če on ni bil poklican, naj k stvari govori, torej se tudi meni ne sme braniti, da postopam podajajoč dokaz o resničnosti svojih pritožb, kakor se mi zdi umestno. Sicer pa prosim gospoda namestnika deželnega glavarja, da v zmislu opravičnega reda povpraša visoko zbornico, ali me hoče poslušati ali ne. (Poslanec baron Schwegel: — Abgeordneter Freiherr v. Schwegel: „Ist Ihnen ja nicht das Wort entzogen worden.“)

Torej bodem povedal, kar se mi zdi potrebno, da dokazem istinitost svojih prejšnjih trditev.

Leta 1891. hotelo se je dokazati, da je Trava nemška občina in zaradi tega se je volilni imenik sestavil napačno, sprejeli so vanj kneza Auersperga, ki ima tako pravico pošiljati svojega zastopnika z virilnim glasom v občinski odbor.

Volilce iz prvega volilnega razreda predstavili so v drugi, volilce iz drugega volilnega razreda pa v prvi, samo da bi se omogočil privržencem okrajnega glavarja, da pridejo v večino. Binkoštno nedeljo se je potem oklical, da ima volilni imenik razporejen biti samo osem dni, dasi ima postavno biti razporejen štiri tedne pred volitvijo na ogled. Gledé na vse to so se občinarji pritožili, ali ker je bila prošnja vložena res prekasno, ni imela nobenega uspeha.

Dne 11. julija 1891. pa se je vršila občinska volitev v Travi. In kako se je vršila? Tako, da se je volilo z falzifikovanimi pooblastili, da je predsednik volilne komisije župan Kordež jemal volilne listke, na katerih so bili zapisani slovenski kandidatje in jih nadomeščal z volilnimi listki, na katerih so bili zapisani nemški kandidatje. Pri vsem tem pa je bil navzoč okrajni glavar Kočevski. Videl je vse to, gospoda moja, pa vendar se je volitev proglasila za veljavno in nemški občinski zastop je bil uveden v uradovanje. Ali kaj se je potem zgodilo? Župan Kordež je tožil volilca Antona Pojeta, ki je dejal, da so se pri volitvi vršile goljufije in sleparije, zaradi razžaljenja časti in res je bil pri prvi inštanci v Kočevji omenjeni Poje obsojen, čes da ni mogel dokazati, kar je trdil. V razlogih te obsodbe se med drugim pravi: „da gospod dr. Thomann, okrajni glavar, ki je bil pri volitvi kot vladni zastopnik navzoč, sam pod službeno prisego pravi, da Kordež ni listke Slovencev uničeval in da se je vse v redu godilo.“ Poje pa s tem ni bil zadovoljen in je rekuroval proti obsodbi prve inštanice. Pri prizivni obravnavi, katera se je vršila dne 21. julija lanskega leta, bilo je dokazano, da je vse tisto, kar je trdil Poje, popolnoma resnično. Dokazalo se

je to s pričami, katere pri prvi obravnavi bržkone niso bile zaslišane. Ker je okrajni glavar pl. Thomann, kateri je pri prvi obravnavi pod prisego izjavil, da se je pri volitvi vse vršilo popolnoma korektno, pri dotični volitvi bil navzoč, moral je torej videti, kako so se zamenjavali volilni listki. Poje je bil pri prizivni obravnavi osvobojen in s tem je bila izrečena indirektno nekaka obsodba nad okrajnim glavarjem pl. Thomannom.

Gospoda moja, na tak način se je pozneje, ko je ljudsko štetje bilo izvršeno, hotelo dokazati, da je v občini Travi, katera ima nemški zastop, prebivalstvo večinoma nemško in da je za šolo godnih več otrok nemških nego slovenskih starišev. Okrajni glavar pl. Thomann imel je pri tem namen, da se — ko se začne v Travskejšoli poučevati krščanski nauk v nemškem jeziku — vpeljejo tudi v Draško cerkev nemške pridige. Kaj mu je do tega, gospoda moja! Da v Dragi in Travi vse prebivalstvo razume slovenski, skoro nihče pa pravilno nemški, temveč le nekateri ono čudno brozgo, ki se imenuje „kotschewarisch“.

Ali gospoda moja! Za ilustracijo še to, kar se je pozneje zgodilo, ko so bile izvršene občinske volitve na tako čuden način pod prektoratom okrajnega glavarja pl. Thomanna. Župan Kordež, tista kreature okrajnega glavarja Kočevskega, ki je bil izvoljen leta 1891., moral je zaradi nepravilnega ravnanja z občinskim denarjem od deželnega odbora biti odstavljen, in sedaj, dasiravno so pretekla skoraj tri leta, še ni razpisana nova volitev, ker se okrajni glavar pl. Thomann boji, da bi vkljub ljudskemu popisovanju ne utegnili vender zopet na krmilo priti slovenska stranka. Dotična pritožba leži pri visoki deželni vladi že več nego jedno leto, pa vender do sedaj še ni rešena. Prosim torej preblagorodnega gospoda deželnega predsednika nujno, da se stvar vender že jedenkrat reši.

S tem mislim, da sem dokazal, da okrajni glavar pl. Thomann ni dal pravilno izvesti ljudskega štetja na Kočevskem, in sedaj, ker sem zadostil svojej dolžnosti — gospod deželnega glavarja namestnik naj mi oprosti — dovoljujem si prečitati resolucijo, katero sem nameraval staviti in katera se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča, naj vzame v pretres, če bi ne kazalo sezidanje šolskega poslopja v Čepļah, okraja Črnomaljskega, pospešiti s tem, da se dovoli v ta namen iz deželnega zaklada brezobrestno, v 25. letih vračljivo posojilo 1200 gld., katero bi se naj vknjižilo na šolsko poslopje in naj poroča o tem v bodočem zasedanju.“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Ich ersuche nun diejenigen Herren, welche den Antrag des Herrn Abgeordneten Hribar unterstützen, sitzen zu bleiben.

(Zgodi se. — Geschlecht.)

Er ist nicht genügend unterstützt und steht daher nicht in der Debatte.

Poslanec Hribar:

Prosim, to ni pravilno, pet jih je sedelo. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Več kot pet jih je sedelo!“; hrup na levi in v središču. — Lärm links und im Centrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Ich habe zu erklären, ob der Antrag unterstützt wurde oder nicht, etwas anderes ist mir nicht vorgeschrieben. (Velik hrup v središču in na levi. — Großer Lärm im Centrum und links; poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „To je samovoljnost!“; poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „To je samovolja, tu se neha vsako zborovanje!“; poslanec Povše: — Abgeordneter Povše: „Pojdimo raji ven!“; več poslancev namerava zapustiti zbornico — mehrere Abgeordnete schieden sich an den Saal zu verlassen.)

Poslanec dr. Tavčar:

Prosim besede! Izrekam, da vzdržujem predlog tovariša gospoda Hribarja in prosim gospoda deželnega glavarja namestnika, da vpraša, ali se od mene stavljenja resolucija podpira.

Poslanec Hribar:

Prosim! Jaz formalno protestujem proti postopanju gospoda deželnega glavarja namestnika, ker je nepravilno in pravo samosilje.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Ich werde den Landtag befragen, ob er wünscht, daß nochmals die Unterstützungsfrage gestellt werde; (Klici na levi in v središču: — Rufe links und im Centrum: „Se jedenkrat!“) und dann wird der Antrag zur Debatte kommen.

Ich ersuche die Herren, welche den Antrag des Herrn Abgeordneten Hribar unterstützen, sich zu erheben. (Se podpira. — Wird unterstützt.)

Er ist genügend unterstützt und steht in der Debatte.

Wünscht Jemand zu sprechen?

Seine Excellenz der Herr Abgeordnete Baron Schwegel hat das Wort.

Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel:

Ich werde die Debatte nicht verlängern sondern mich nur auf wenige Worte beschränken.

Der Herr Abgeordnete Hribar hat einzelne Thatsachen vorgebracht, auf die es mir heute wenigstens nicht möglich ist, des näheren einzugehen, jedenfalls aber behalte ich mich vor, bei Gelegenheit darauf zurückzukommen, ob die Behauptungen, die von seiner Seite aufgestellt wurden gerechtfertigt sind oder nicht. Bezüglich der statistischen Daten aber, die hier zur Sprache gebracht wurden, beziehe ich mich vorläufig unter diesem Vorbehalte auf die Ausführungen des Herrn Abgeordneten Dr. Schaffer. Das Wort aber habe ich mir aus

einem anderen Grunde erbeten. Mir ist nach meinen Erfahrungen wenigstens bisher kaum noch ein Fall vorgekommen, wo Männer, die nicht in der Lage sind, sich hier zu vertheidigen, auf eine solche Weise hier angegriffen worden wären, wie dies heute geschehen ist. (Klici na desni: — Rufe rechts: „Sehr richtig!“ Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Vsaj je vladni zastopnik tu!“) Meine Herren! Ich begreife überhaupt nicht, wie man unter der Ägide der Immunität solche Anklagen erheben kann, ohne sofort die unwiderleglichsten Beweise für solche Behauptungen zu erbringen: man versündigt sich sonst gewiß gegen die einfachsten Grundsätze der Loyalität! Jemanden den Vorwurf hinzuschleudern, er habe seine Amtspflicht verletzt, ja sogar einen falschen Eid abgelegt, — meine Herren, mir fehlt ein jedes Wort zur Beurtheilung eines solchen Vorganges! Nur um dagegen zu protestiren, daß in diesem hohen Hause derartige Angriffe erhoben werden könnten, ohne Widerspruch zu erregen — habe ich mir das Wort erbeten — behalte mir aber vor, bei einer anderen Gelegenheit auf diesen Gegenstand, soweit die parlamentarische Form es gestattet, zurückzukommen.

Was aber den Antrag auf Bewilligung einer Unterstützung von 1200 fl. an die Gemeinde von Tschepalach, wenn ich diesen Antrag richtig verstanden habe, anbelangt, so würde ich mir erlauben, dem hohen Hause dringendst zu empfehlen, auf derartige Anträge nicht einzugehen, weil es nicht möglich ist, eine richtige Finanzverwaltung zu führen, wenn durch derartige Anträge Beschlüsse provocirt werden unter einer gewissen Erregung, die unter dem Eindrucke der nach meiner Überzeugung vollständig unbegründeten Angriffe und Verdächtigungen durchaus begreiflich ist. Ich bitte daher das hohe Haus auf den Antrag bezüglich des Beitrages für die Erbauung der Schule in Tschepalach nicht einzugehen. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Der Antrag lautet ja nicht so; der Landesausschuß soll die Sache nur in Erwägung ziehen!“) Wenn dem so ist, so ziehe ich diesen meinen Antrag gerne zurück. Was den übrigen Theil meiner Ausführungen betrifft, so halte ich dieselben natürlich im vollsten Umfange aufrecht und erneuere meinen Protest gegen die unqualificirbaren Ausfälle auch im Namen aller derjenigen, welche die parlamentarische Würde respectiren und welche an dem Principe festhalten, daß man hier Niemanden persönlich angreifen dürfe, der sich nicht selbst vertheidigen kann und insoweit es sich nur um rein persönliche Angelegenheiten handelt, den Protest gegen Angriffe, die in unqualificirbarer Weise die Ehre von Beamten und Privatpersonen in Frage stellen. (Pohvala na desni. — Beifall rechts.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Der Herr Landespräsident Freiherr von Hein hat das Wort.

H. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Ich hätte die Geduld des hohen Hauses nicht nochmals in Anspruch genommen, wenn nicht der Herr Abgeordnete für Laibach meiner mit den Worten gedacht hätte „vladni zastopnik je tu“. Ich habe schon

früher erklärt, daß mir der Landtag nicht als der richtige Platz erscheint, diese Angelegenheit hereinzuzerren; liegen Beschwerden vor, so können sie bei der Regierung oder beim Landesschulrathe die Austragung finden. Hier aber ist nicht der richtige Ort dafür; Beamte sind vor ihrer Behörde zur Rechenschaft zu ziehen, nicht hier vor dem hohen Hause. Solche Anschuldigungen erheischen die genaueste Untersuchung und strengen Beweis, und ich habe den Herrn Abgeordneten für Laibach schon früher gebeten, er möge mir sein Material zur Verfügung stellen; ich hoffe, er wird es auch thun, das andere wird Sache der Behörde sein.

Was insbesondere die Wahlangelegenheit in Trava betrifft, so weiß ich absolut nicht, in welchem Zusammenhange dieselbe mit dem heutigen Gegenstande der Verhandlung über die Volksschulen steht und dieser Zusammenhang wird mir auch aus der längeren Auseinandersetzung des Herrn Abgeordneten für Laibach nicht klar. Was er zur Sprache gebracht hat, ist lediglich eine Gemeindeangelegenheit, die mit den Gottscheer Volksschulen in keinem Zusammenhange steht. Nur weil der Bezirkshauptmann in Gottschee auch der Vorsitzende im Bezirksschulrathe ist, muß er als Bindemittel herhalten, und ihn anzugreifen mußte eine Gelegenheit gefunden werden. Wenn man dergleichen Dinge bei den Haaren herbeizerrn will, dann allerdings kann dies auch bei § 8 Marg. Z. 6 des Rechenschaftsberichtes stattfinden. Diese Gemeindewahlangelegenheit ist von der Regierung bereits entschieden worden, indem die Wahl aufgehoben und eine Neuwahl angeordnet wurde; es müssen seither schon 4, 6 oder 8 Wochen verstrichen sein. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Se ni nič razpisano!“) Soviel ich mich erinnere, ist eine Neuwahl angeordnet, somit von der Landesregierung die erforderliche Remedur geschaffen worden, und zwar dürfte die Entscheidung im Monate December erflossen sein. Die Anschuldigungen, die vorgebracht wurden, erheischen einen strengen Beweis, und ich ersuche den Herrn Abgeordneten nochmals, mir das betreffende Material zur Verfügung zu stellen. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Vsaj sem obljubil!“)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Apfaltrern:

Wünscht noch Jemand zu sprechen?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ist nicht der Fall; somit hat der Herr Berichterstatter das Schlusswort.

Poročevalec Stegnar:

Samo nekoliko besedi bodem spregovoril. Gledé Čepljanske šole omenjam, da je stvar v dobrem teku. Glavno vprašanje je le, ali se bode občina zjednila o tem, kje bode šola stala. Ako se soglasje doseže, rešeno je vprašanje in mi pridemo v kratkem v položaj, da jej dovolimo podporo. Kar se tiče pa podatkov navedenih na strani 208. letnega poročila, moram tudi jaz priznavati, da niso popolnoma resnični, kajti ako seštejem 161 nemških in 27 slovenskih otrok v Dragi, dobim število, katero se s faktičnimi razmerami ne ujema. Imam tu schematicem, ki je natančno in vestno sestavljen in v katerem je

poročano, da je vseh otrok v Dragi 159, ne pa, kolikor obé številki tukaj znašate. Ker pa je v tem številu tudi število otrok za nedeljsko šolo, katero se mora odšteti, torej bi ostalo za vsakdanji pouk samo 100 otrok. Kako je ta stvar nastala, ne bodem preiskaval, kar se tiče pa drugih stvari, ki so se še navajale, mislim, da v imenu odseka za letno poročilo nisem poklican, govoriti še nadalje o njih in zato le še prosim, da prečastiti gospod deželnega glavarja namestnik da na glasovanje predlog, da se ostale marg. točke 6., 7., 8. in 9. § 8. blagovolijo na znanje vzeti.

Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr v. Apfaltrern:

Wir schreiten nun zur Abstimmung und ich bitte diejenigen Herren, welche die Marg. Nr. 6, 7, 8 und 9 des § 8 genehmigen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Jetzt kommen noch die zwei Resolutionen des Herrn Abgeordneten Fribar zur Abstimmung.

Ich bitte den Herrn Schriftführer, die erste Resolution verlesen zu wollen.

Tajnik Pfeifer:

(bere: — liest:)

Deželnemu odboru se naroča, da gotovo do bodočega zasedanja predloži načrt zakona, zadevajočega realke na Kranjskem, kateri predložiti mu je bilo naročeno v XV. seji dne 25. novembra 1890.

Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr v. Apfaltrern:

Ich ersuche nun die Herren, welche dieser Resolution ihre Zustimmung ertheilen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Die Resolution ist angenommen.

Ich bitte noch die zweite Resolution zu verlesen.

Tajnik Pfeifer:

(bere: — liest:)

Deželnemu odboru se naroča, naj vzame v pretes, če bi ne kazalo sezidanje šolskega poslopja v Čepļjah, okraja Črnomaljskega, pospešiti s tem, da se dovoli v ta namen iz deželnega zaklada brezobrestno, v 25 letih vračljivo posojilo 1200 gld., katero bi se naj vknjizilo na šolsko poslopje in naj poroča o tem v bodočem zasedanju.

Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr v. Apfaltrern:

Ich ersuche nun die Herren, welche auch dieser Resolution ihre Zustimmung ertheilen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Die Resolution ist angenommen.

Der Herr Abgeordnete Dr. Ritter v. Bleiweis hat sich das Wort erbeten.

Poslanec vitez dr. Bleiweis-Trsteniški:

Predlagam konec seje.

Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr v. Apfaltrern:

Ich bitte die geehrten Herren Abgeordneten, zur Abstimmung über den Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Ritter v. Bleiweis auf Schluß der Sitzung schreiten zu wollen, und ersuche nun die Herren, die dem Antrage auf Schluß der Sitzung zustimmen, sich zu erheben.
(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Der Antrag auf Schluß der Sitzung ist in der Minorität geblieben; und wir übergehen nun zum nächsten Punkt der Tagesordnung, das ist:

B: Obrtni pouk.

B: Gewerblicher Unterricht.

Poročevalec Klein:

Čast mi je poročati v imenu odseka za letno poročilo o § 8., črka B „Obrtni pouk“.

Odsek ima le omeniti, da bode koncem tega leta nadzornikom obrtnih nadaljevalnih šol njihova doba potekla in bi bila sedaj prilika, da bi deželni odbor stopil v dogovor z visoko c. kr. vlado v zmislu deželno-zborskega sklepa VI. seje z dné 31. oktobra 1890.

Tudi bi bilo želeli, da bi tukajšna strokovna obrtna šola bilo nekako središče našim obrtnim nadaljevalnim šolam, kakor v Kočevji, Idriji itd., kar bi prav dobro vplivalo na obrtni pouk, ter se ne le učiteljem, ampak tudi mojstrom, katerim pri obrti primanjkuje uzorcev, posebno mizarjem in strugarjem, dal povod, v ožjo dotiko priti s tukajšno strokovno šolo, kar bi dotičnim obrtnikom veliko koristilo.

Iz marginalne št. 24. se razvidi, da tukajšno Kunčevo krojaško obrtno učilišče za prirojavanje prav dobro uspeva ter je lansko leto do 60 oseb obiskovalo to šolo, kar dovolj priča, da znanje, pridobljeno v tej šoli, se da jako ugodno porabiti v praktičnem življenji. Redni pouk se vrši v dveh razdeljenih tečajih za krojače in dame, ki navadno trajata po 14 dni.

Odsek je mnenja, da je Kunčevo učilišče izdatne podpore vredno.

O drugem nima odsek ničesar omeniti ter stavi sledeče predloge in prosi, da jih visoki deželni zbor blagovoljno sprejme.

Predlogi se glase:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1.) Letno poročilo o § 8., črka B. „Obrtni pouk“, marg. št. 10. do vštete 24. vzame se odobrovaže na znanje.

2.) Ker koncem tekočega leta poteče doba nadzornikom obrtnih nadaljevalnih šol, ponavlja deželni zbor svoj sklep iz VI. seje dné 31. oktobra 1890 in XIII. seje dné 12. maja 1893 ter naroča deželnemu

odboru, da o ti stvari z nova stopi v dogovor z c. kr. vlado v zmislu omenjenega sklepa.

3.) Deželni odbor naj tudi v bodoče Kunčevemu učilišču podeli podpore iz deželnega zaklada.“

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr v. Apfalktrern:**

Wünscht jemand der Herren das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Da dies nicht der Fall ist, schreiten wir zur Abstimmung; ich ersuche die Herren, welche dem ersten Ausschussantrage ihre Zustimmung ertheilen, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Ich ersuche nun die Herren, welche dem zweiten Ausschussantrage ihre Zustimmung ertheilen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der zweite Antrag ist angenommen.

Ich ersuche nun die Herren, welche dem dritten Ausschussantrage ihre Zustimmung ertheilen, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Auch der dritte Antrag ist angenommen und hiemit dieser Punkt der Tagesordnung erlediget.

Der Herr Abgeordnete Dr. Ritter v. Bleiweis hat sich zum Worte gemeldet; ich ertheile ihm daselbe.

Poslanec vitez dr. Bleiweis-Trsteniški:

Predlagam konec seje.

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr v. Apfalktrern:**

Es ist abermals der Antrag auf Schluß der Sitzung gestellt worden.

Ich ersuche nun die Herren, welche mit diesem Antrage einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag auf Schluß der Sitzung ist angenommen.

(Gospod deželni glavar Oton Detela prevzame predsedstvo. — Der Herr Landeshauptmann Otto Detela übernimmt den Vorsitz.)

Deželni glavar:

Prihodnja seja bode v torek, dné 13. tega meseca, ob 10. uri dopoldne in sicer s sledečim dnevnim redom:

(Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Finančni odsek zboruje v ponjedelek, 12. t. m., ob 4. uri popoldne; odsek za letno poročilo v ponjedelek ob 5. uri popoldne; upravni odsek v torek popoldne ob 4. uri. Združeni finančni in upravni odsek za posvetovanje o samostalnem predlogu gospoda poslanca Povšeta imata sejo v ponjedelek ob 6. uri popoldne.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 3. uri 40 min. popoldne. — Schluß der Sitzung um 3 Uhr 40 Min. Nachmittag.